

zvezna plačana v gotovost

ZIVLJENJE IN SVET

19 Ljubljana 32

Štev. 6.

7. avgusta 1932

Knjiga 12.

ZIVLJENJE IN SVET — Ilustrovana tečenska revija

Izhaja ob nedeljah in stane celoletno (dve knjigi) Din 80.— polletno (ena knjiga) Din 40.—, trimesečno Din 20.—, mesečno Din 8.—, Posamezna številka Din 2.—.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA, trimesečno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. FRANCIJA, mesečno 4 franke. ČESKOSLOVASKA, mesečno 6 kron. AVSTRILJA, mesečno 1 šiling. Amerika in ostalo inozemstvo letno 1½ dolarja. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ul. 5. — ROKOPISI SE NAČELNO NE VRAČAJO.

Urednik: Ivan Podržaj. — Izdaja za konsorcij: Adolf Ribnikar. Za »Narodno tiskarno« kot tiskarnarja Fran Jezeršek. Vsi v Ljubljani.

VSEBINA ŠT. 6: Dr. Boris Zarnik: Biologija nosečnosti (konec). — Tragedije pod morjem. — Slikar Manet. — Spomenik Pearyju. — Prvi gorski vodnik. — Slike iz življenja in sveta. — Iv. Podržaj: Bedakova osveta (nadaljevanje). — O oblakih in padavinah. — Mihajl Zoščenko - B. Zihertl: — Samostan. — Ob stoletnici železnice v Evropi. — Olympia 1932. — Masarykovo svarilo mladini. — Japonska v sliki in besedi (nadaljevanje). — Sudan. — Znamke pripovedujejo. — Šah. — Morala je spet moderna. — Humor (Adamson).

Morala je spet moderna

Kadar se spremenijo socialni pogoji za človeka, se vselej menjajo tudi oblike, v katerih se prikazuje ljubezen. Sploh se lahko trdi, da je veliki prevrat med vojno in po vojni zelo vplival na ljubezen in odnose med spoloma. Ženska je dosegla, za kar se je borila: emancipacijo. Danes so ji odprti vsi poklici. Skoraj v vseh državah je lahko izvoljena v javne korporacije. Ženska današnje dobe je v gmotnih vprašanjih neodvisna; loti se lahko vsakega posla in lahko živi po svoji uvidevnosti. Dejstvo, da se je ženska bistveno približala drugemu spolu, pa ni brez nevarnosti. Ljudje so po vojni — ki je zahtevala toliko žrtev in bi torej vsaj z ozirom na številčno razmerje pospeševala sklepanje zakonov — izgubili veselje do zakona, ker niso hoteli jemati nase nove odgovornosti in so bili splošno preverjeni, da se da živeti tudi brez teh bremen.

Ziviljenjsko naziranje moških se je med in takoj po vojni zelo spremenilo. V Franciji je n. pr. do 1. 1914. stremel vsak moški za tem, da bi si pridobil toliko premoženja, da bi se mogel — 40 let star — odtegniti delu in živeti — čeprav skromno — samo za svojo rodbino. Tipičen Francoz je človek dela, ki rru ne gre za osebne udobnosti. Velika vojna tega načela ni spremenila, temveč ga le izpopolnila toliko, da hoče Francoz današnje dobe že v času aktivnega delovanja živeti prijetno. Pred vojno so ti ljudje le malo žrtvovali za obleko, danes pa gre znaten del dohodkov v te namene. Razen tega se nočejo odreči raznim »nedolžnim« zabavam kot gledališču, kinu, sportu in listom, za katere imajo redne postavke v svojem proračunu. Zato ni čudno, če dvakrat premislijo, kadar jim uidejo

mislí na poroko, in še bolj čudno bi bilo, če bi bil izid teh računov res takšen, da bi se oženili. To naziranje pa še ni prodrló v globlje družabne plasti. Med nižjimi sloji je zakon iz gospodarskih razlogov samo koristen. Če služita mož in žena, živita cenejše in boljše kot vsak zase. Emancipacija v teh plasteh še ni imela vpliva; med gospodarsko šibkejšim svetom je bila ženska vedno delavka in le redko stvariteljica, ki bi škodovala moževi udobnosti.

Kljub temu da so ženski zdaj dostopne vse javne kariere, se ona ni mogla pokazati kot tekmeč za moža in se tudi niso poslabšali odnosa med spoloma. Ženska dosega zaradi manjše delovne moči in fizičnega ustroja vendarle manjše uspehe kot moški. Njeno delo nima tolikšne vrednosti; ženska se prej utrují in je kaj pa tudi slabše plačana. Ta dejstva odločajo v konkurenci, ženska dela cenejše in ustvarja po kakovosti in količini manj, kar velja za duševno in fizično udejstvovanje. Zakon med duševnimi delavci bo najbrže koristen za oba dela. Na znanstvenem polju je lahko žena prav dober možev sodelavec. Zakonca Curie sta uživala popolne uspehe svojega dela v največji ubranosti.

Ženska je že po naravi bolj vdana in bolj altruistična. Vsaka žena se navdušuje za uspehe svojega moža in jih tudi pospešuje po svojih močeh. Le v poklicih, kjer javnost odloča o večjem pomenu moža ali žene, se prav lahko pokaže poklicna ljubosumnost. Če n. pr. poroči gledališki igralec igralko, povzroči lahko večji uspeh enega izmed zakoncev ljubosumnosti, posebno če je

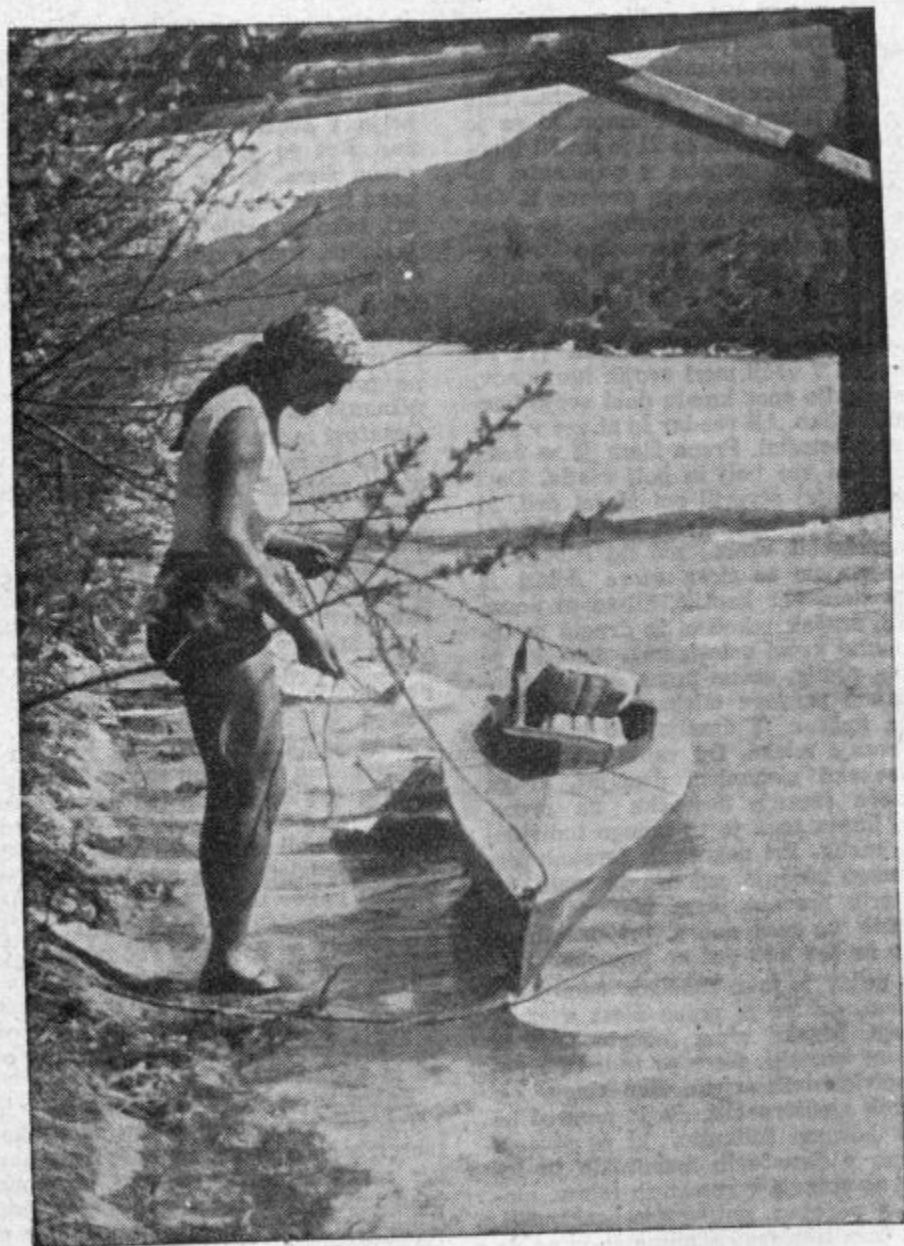
(Nadaljevanje na predzadnji strani).

ZIVLJENJE IN SVET

STEV. 6.

V LJUBLJANI, 7. AVGUSTA 1932.

KNJIGA 12.

SREČNO POT! (Fotografija).

Biologija nosečnosti

(V skrajšani obliki predaval v zagrebškem radiu 12. 4. t. l.)

(Nadaljevanje)

Ko je ženska rodila, se mahoma vse izpremeni (gl. sl. 4, IV). Z novorojenčkom se odloči od maternice tudi placenta, zato kmalu iz telesa izgine hormon, ki ga je izločevala ta tvorba in ki je dražil hipofizo. Hipofiza preneha s pojačanim izločevanjem prolana A in prolana B. Organ sam se znatno zmanjša, in dobe njegove stanice spet normalno strukturo; število glavnih stanic se pomanjša, zato se pojavi več onih drugih stanic iz gostejše snovi. Ker ni več pojačanega delovanja hipofize tudi jajčnik več ne proizvaja v večji meri svojih hormonov, pa spolovilo spet kmalu dobi svojo normalno obliko. Ali vendar še ni vse v normalni kolotečini. Prsna žleza je za časa nosečnosti vse bolj in bolj rastla. Dasi so se v njej stvorili oni žlezni deli, ki bi imeli izločevati mleko, vendar za časa nosečnosti skoraj nič ne izločujejo. S stiskanjem se sicer more dobiti iz prsne žleze par kapljic, ali to ni pravo mleko, ampak tekočina iz drugih sestavin (tako zvaní colostrum). Šele, ko je ženska rodila, začne prsna žleza z izločevanjem pravega mleka. Ne vemo še točno, kakšen je dražljaj, ki izzove to izločevanje mleka. Od velikega pomena je vsekako mehanični dražljaj, ki ga povzroča sesanje dojenčka na prsno žlezo. Razen tega je tu mnogo individualnih razlik. Pri nekaterih ženskah žleza mnogo izločuje, pri drugih malo, pri nekaterih preneha žleza izločevati, čim dojenček ne sesa dobro, pri drugih pa mleko še čez leto dni ne preneha.

En pojav je jako značilen, namreč da navadno, dokler je prsna žleza v polni funkciji, ženska nima menstruacije in ne more zanositi. Sicer je tudi tu mnogo individualnih izjem. Ker vemo, kje je vzrok menstruaciji, da jo namreč izživata hormon folikulin, ki se stvarja posebno v Graafovih mehurčkih in lutin, ki se stvarja v rumenem telesu, moramo s popolno gotovostjo zaključiti, da za časa izločevanja prsne žleze ne do zorevajo v jajčniku oni mehurčki z jajčeci. Nasprotno pa vemo, da hipofiza v tem času izločuje svoje hormone kakor normalno, ker so ti v krvi. Obstoji torej neki činitelj, ki ovira delovanje jajčnika

in stvarjanje njegovih hormonov. Zato hipofizni hormoni v tem času ne morejo učinkovati na jajčnik. Na vsak način mora biti ta činitelj, ki ovira menstruacijo, v zvezi z izločevanjem prsne žleze. Res se je pokazalo, da proizvaja prsna žleza, kadar izločuje mleko, tudi reko izločevino, hormon, ki ga odvaja v kri, tako da pride s krvnim obtokom do jajčnika, kjer ovira njegovo hormonalno delovanje. Ta hormon so nazvali mammin.

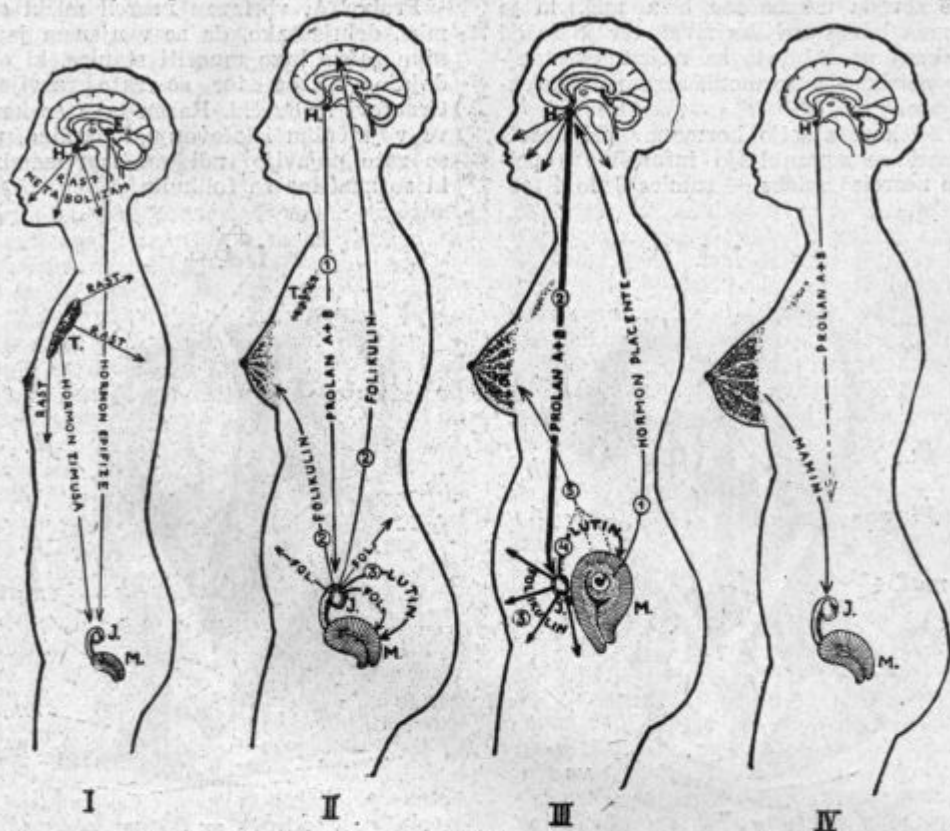
Šele, ko je ženska prenehala dobiti in ko prsna žleza ne daje več mleka in tudi ne proizvaja mamina, prolana A spet učinkuje na jajčnik, da začne dozorevati Graafovi mehurčki in se izločuje folikulin, pa se zato naposled pojavi spet normalni mesečni ritem z mesečnim čiščenjem.

Vse to gre svoj tek, dokler je jajčnik sposoben, da odgovarja na dražljaje hipofiznega hormona z dozorevanjem Graafovih mehurčkov in s proizvodnjem spolnega hormona folikulina. Ali s časom začne ta sposobnost popuščati, navadno je to med 45 in 50 letom in naposled jajčnik popolnoma odpove. Zakaj se jajčnik iztroši, med tem ko pri normalnemu moškemu spolna žleza funkcionira vse do poznih let, je težko reči. Mi moremo samo ugotoviti, da je tako. Hipofiza tudi še potem dalje izločuje prolana A, izločuje ga celo več nego normalno, kakor da bi hotela s tem pojačanim izločevanjem predramiti jajčnik. Ali jajčnik se ne more več odzivati tem dražljajem, ženski hormon folikulin, ki je potreben za vzdrževanje specifičnih ženskih spolnih lastnosti, se ne producira več, zato vsi ti znaki polagoma otope in spolne funkcije prenehajo.

Kakor so ta odkritja zadnjih let o igri hormonov v ženskem telesu od velikega teoretskega pomena za naše razumevanje medsebojne povezanosti hormonov, tako imajo ti izsledki tudi veliko praktično vrednost, posebno kar se tiče pojačanega proizvodjanja hormonov za časa nosečnosti. Tedaj se folikulin, prolana A in prolana B proizvajajo v silni množini, tako da jih organizem ne more potrošiti, pa se zato izločujejo v ledvicah, ter neizpremenjeni prehajajo v seč,

Vsi ti hormoni ne delujejo samo na človeško telo, ampak tudi na telo drugih

sesavcev, ako jim te hormone vbrizgamo. Posebno prikladne živali za take po-

Sl. 4.

Pregledni obrazec delovanja hormonov v ženskem telesu v raznih dobah. Količina hormona, ki se izločuje, je označena s tanjšo ali debelejšo črto; puščica pa pokazuje na organ, na kateri deluje dotični hormon. Številke označujejo red, po katerem hormoni izzivajo drug drugega.

E. epifiza (možganski nadrastek), *H.* hipofiza (možganski podrastek), *J.* jajčnik, *M.* maternica, *T.* thymus (podprsna žleza).

I. Otroška doba. Thymus pošilja v telo hormon, ki pospešuje rast, isto tako tudi hipofiza izločuje hormon, ki pospešuje rast in še hormon, ki deluje na presnavljanje (metabolizem). Razen tega thymus in epifiza izločujeta hormona, ki zadržujeta razvitek spolnih organov.

II. Doba spolne zrelosti. Thymus in epifiza sta prenehala ovirati razvitek spolnih organov. Zato pa začne hipofiza izločevati prolactin A in B. Prolactin A izzove, da jajčnik raste in stvarja ženski spolni hormon folikulini, ki povzročita razvitek ženske oblike telesa in razvitek prsne žleze, erotizira možgane, posebno pa deluje na maternico, da se poveča in da se začne v njej mesečno izpremembe. Prolactin B izzove v jajčniku stvarjanje rumenega telesa in produkcijo lutina, ki povzročuje mesečno krvavenje.

III. Doba nosečnosti. V maternici se je vnezidil zametek in se je stvorila placenta, ki pošilja svoj hormon v telo in draži z njim hipofizo, da v silni meri izločuje svoje hormone, posebno prolactin A in B. Ta dva hormona povzročita silno produkcijo folikulina ter s tem potencirajo ženske oblike, in lutina, ki deluje na maternico, da jo usposablja hraniti zametek. Vse to deluje tudi na povečevanje prsne žleze.

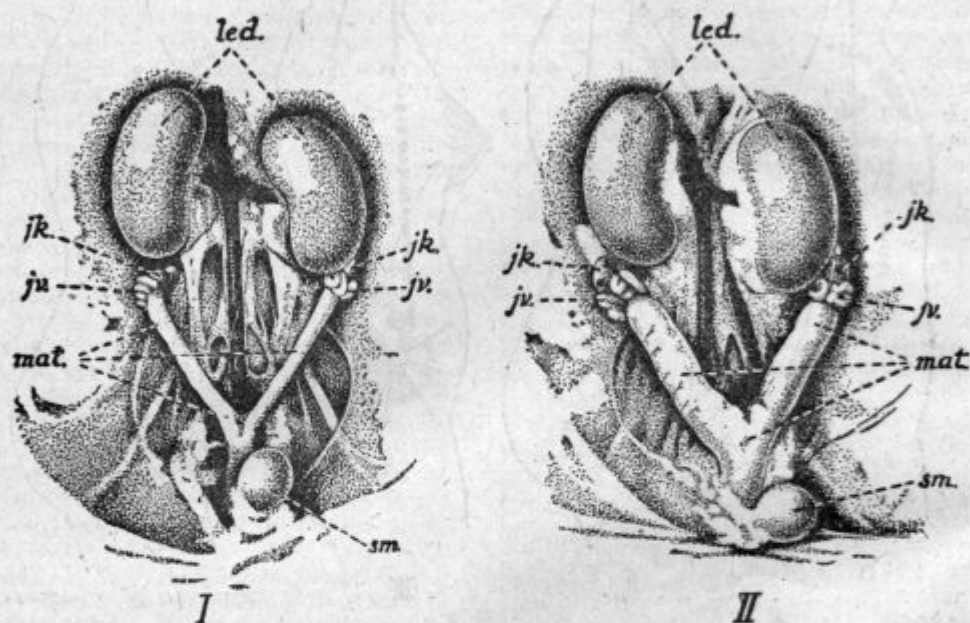
IV. Doba po porodu, dokler žena doji. Hormon placente ne draži več hipofize, pa je njeno izločevanje spet normalno. Zato je prenehala jajčnik prekomerno izločevati ženski hormon folikulini, ter je telo zaradi tega dobilo spet normalno obliko. Prsna žleza se je pa še povečala, in dokler je v funkciji, izločuje hormon mamia, ki ovira delovanje jajčnika in s tem mesečno čiščenje.

izkuse so mali glodavci, kunec, podgana, predvsem pa miš. V to svrhu se jemlje seveda udomačena bela miš, ki je znana laboratorijska žival, ter jo že od nekdanj uporabljajo za najraznovrstnejše poizkuse s hormoni, serumi in infekcijami.

Za konstatacijo hormonov pri nosečnosti se uporabljajo infantilne (spolno nezrele) miške — samice 3 do 4 ted-

meni, da ima zaradi teh izprememb isti vonj kakor normalna zrela samica.

Prolan A, vbrizgan nezreli miški samici, deluje tako, da se v njenem jajčniku začno brzo množiti stanice, ki obdajajo jajčeca, ter se zato razvijejo Graafovi mehurčki. Razen tega se izloče v jajčniku izločevanje folikulina, pa se zato pojavijo tudi vse izpremembe, ki so značilne za folikulin.

Sl. 5.

Aschheim-Zondekova reakcija nosečnosti.

Slika prikazuje spolne organe mlade nezrele miške-samice, kakor se vidijo pri raztelesenju, in sicer: I normalne živali, II miške, ki so ji v toku 2 dni vbrizgani 3 gr. seči noseče ženske.

jk jajčnik; ju jajcevod; mat. maternica; led. ledvice; sm sečni mehur. V sliki II se vidijo na jajčniku, ki se je povečal, krvne pike; posebno vzbuja pozornost jako zatečena maternica, kar je pa posledica delovanja folikulina, ki ga je jajčnik začel izločevati pod vplivom prolana A, ki je bil v seči, ali ta razširjena maternica še ni absoluten dokaz za nosečnost, ker tudi v nekaterih drugih primerih žena izločuje v seči prolane A; odločilne so za nosečnost samo izpremembe na jajčnikih, kot posledice prolana B (prim. sl. 6).

ne stare (6 do 8 gramov težke), ki še nimajo zrelih spolnih organov. Maternica je pri njih še cev tanka kot nit in jajčniki so majhni ter nimajo še nobenih Graafovih mehurčkov.

Če taki miški vbrizgamo pod kožo folikulin, se pri njej maternica odebela, mlečne žleze se začno večati, površna plast kože v ženski spolni odprtini pa dobi trde rožene stanice. Razen tega se podraži spolni instinkt in taka miška deluje na zrele samce privlačno, kar po-

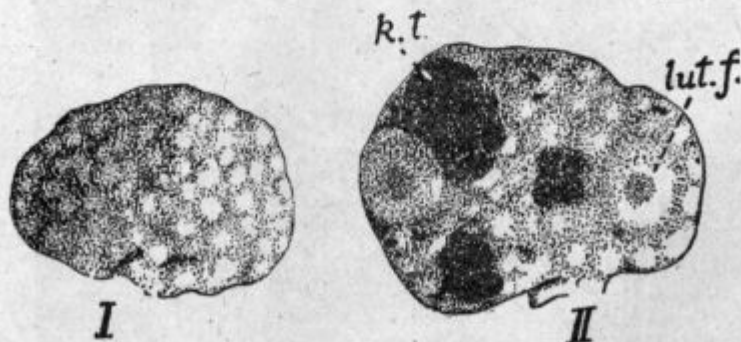
Prolan B naposled deluje tako na nezrelo miško, da se začno stanice, ki obdajajo jajčeca, pretvarjati v stanice rumenega telesa, razen tega se žile v jajčniku silno razširijo, ker navre vanj mnogo krvi. Iz žil pronica kri med one stanice, ki obdajajo jajčeca, tako da nastanejo votline izpolnjene s krvjo, tako zvane krvave pike.

Vse te izpremembe je jako lahko ugotoviti, večino njih vidimo že s prostim očesom ali povečalnim steklom.

Na temelju teh raziskovanj sta Aschheim in B. Zondek uvedla v znanost novo metodo za ustanovitev nosečnosti. Folikulin, prolan A in prolan B se namreč začno, kakor rečeno, v jako povečani množini izločevati takoj, ko se je zametek vgnездil v maternici. Ker se stvarja preveč teh hormonov, se neizpremenjeni izločujejo v ledvicah ter jih zato takoj najdemo tudi v seči. Zato se za Aschheim-Zondekovo reakcijo nosečnosti ženski uporablja njena seč, ki se vbrizga nezreli miški pod kožo. Ako je ženska noseča, se pojavijo pri miški opisane izpremembe. Reakcija je za to posebno važna, ker se z njo dožene nosečnost že takoj v prvem početku, ko se še na noben drug način dosedaj ni dala sigurno ustanoviti.

Sicer je, kakor znano, izostanek menstruacije pojav, ki se navadno pokaže, čim je ženska spočela. Ali to ni siguren znak nosečnosti. Večkrat se menstruacija za več dni zakasni ali pa tudi popolnoma izostane, dasi ženska ni postala noseča. Celo psihični vplivi lahko menstruacijo zadržijo, posebno pri dekletih, ako jih je strah, da so spočele. Zgodilo se pa tudi, da se pojavi krvavenje, sicer slabše kakor normalno, dasi je ženska postala noseča. Celo v poznejših mesecih se včasih javijo krvavenja, dasi je zametek v maternici. Pojavov, ki bi s popolno sigurnostjo dopustili ustanoviti nosečnost, torej od začetka ni. Zato je biološka Aschheim-Zondekova reakcija jako velike praktične važnosti, ker omogoči, da z njo lahko s popolno gotovostjo ugotovimo, če je ženska noseča ali ne. Razen tega ta način ugotavljanja

nosečnosti ne zahteva, da bi se morala podvreči ženska najintimnejšim preiskavam. Za reakcijo ni treba drugega kakor pol šestnajstinke litra jutranje seči. Ker često deluje seč strupeno na miške in bi miške poginile, preden je reakcija dovršena, je treba seč pomešati in tresti z eterom, ki ji odvzame vse strupene snovi, razen tega ji odvzame celi folikulin, ki bi reakcijo samo motil. Nato se seči doda malo sladkorja, da se na ta način reakcijo požuri. Od te očiščene seči se vbrizga nezreli miški prvi in drugi dan po trikrat pol grama; po navadi se vzame zaradi večje sigurnosti 5 mišk. Tretji dan miške počivajo, četrti dan, to je 72 ur po začetku poizkusa, se pa miške usmrti, da se jim nato odpre trebušno votlino in pregleda jajčnike in maternico. Če se vsaj pri eni miški pojavijo one izpremembe v jajčniku: rumena telesa in krvave pike (gl. sl. 5 in 6), je to jasan znak, da je ženska noseča. Če ni nobenih s prostim očesom vidnih izprememb, se morajo jajčniki izrezati, napraviti od njih mikroskopske preparate in jih točno pregledati, če ni neka stanic v jajčniku izpremenjenih v stanice rumenega telesa. Če tudi mikroskopska preiskava ničesar ne pokaže, je reakcija negativna in je sigurno, da ženska ni noseča. Za strokovnjake, ki so večji histologije (proučevanja živalskega tkiva) in imajo ostro oko za preiskavanje mikroskopskih preparatov, je ta reakcija jako enostavna. Zato se je danes Aschheim-Zondekova reakcija že v vseh kulturnih deželah udomačila, posebno še, odkar je izpolnjena s tem, da se seč z eterom očiš-

Sl. 6.

Aschheim-Zondekova reakcija nosečnosti.

Slika pokazuje jajčnik mlade nezrele miške-samice, v 20kratni naravni velikosti, in sicer: I jajčnik normalne živali; II jajčnik miške, ki so ji v toku 2 dni vbrizgani 3 gr seči noseče ženske ter kaže kot posledico prolana B, ki se je nahajal v seči, povečane in v rumeno telo izpremenjene Graafove mehurčke (lut. f.) in Graafove mehurčke napolnjene s krvjo, »krvne pike« (k. t.).

sti in ne deluje strupeno na miške, da bi prerano poginile.

Posebno važna je ta reakcija v primeru, da gre za nosečnost izven maternice (v jajcevodu, ali pa v trebušni votlini), ki se jo na drugi način ne more tako lahko razpoznati od raznih patoloških izprememb. Tudi pri raznih boleznih ženskega spolovila igra preiskava hormonov, ki se izločujejo v seči, veliko vlogo. Več takih bolezni ima svoj vzrok v prekomernem proizvajanju bilo folikulina bilo prolana A. Pojave so v

enem in drugem primeru skoraj enake, ali je zdravljenje različno. Zato je za zdravnika važno, da ve, katerega hormona je preveč. Tudi to se ustanovi z vbrizgavanjem seči nezrelim miškam.

Mnogo bi še mogel povedati o delovanju hormonov v ženskem organizmu in o načinu, kako se jih raziskuje; ali upam, da so cenjeni čitatelji že iz teh kratkih vrstic razvideli glavne smernice teh modernih rezultatov biološke znanosti in njihov veliki teoretski in praktični pomen.

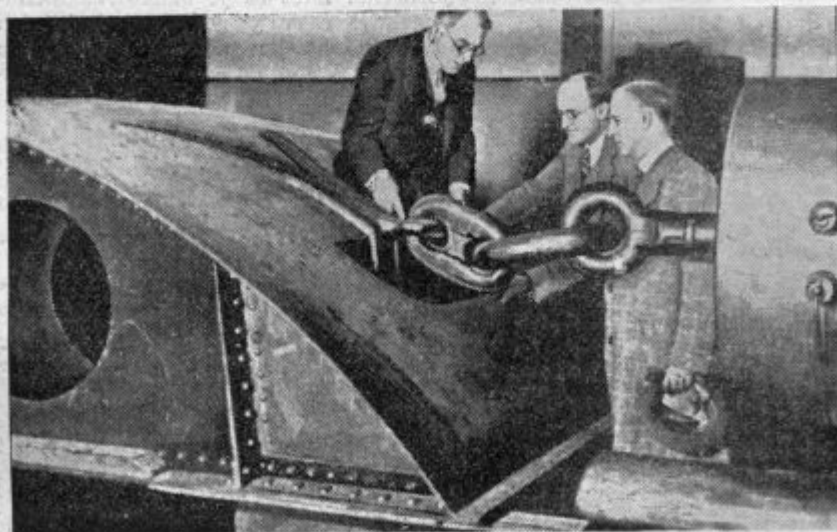
Tragedije pod morjem

Podmornice so najnevarnejše orožje pomorske vojne. Nevarne pa niso le sovražniku, marveč v skoraj enaki meri tudi lastni posadki. Na nobenih drugih edinicah vojne mornarice ne pogine toliko mož kot na podmornicah. Zdaj je znano, da je med vojno samo Nemčija izgubila 200 podmornic, s katerimi je izginila na dnu morja večinoma tudi posadka do zadnjega moža. Tudi v mirnem času so izgube na podmornicah presenetljivo velike, kakor pričajo nesreče zadnjih let in zlasti zadnja katastrofa francoske podmornice »Prometej«, s katero se je potopilo nad šesdeset mornarjev. Še pred vojno, ko so bile podmornice razmeroma redke, se je pripetilo v desetih

letih 16 večjih nesreč, pri katerih je dalo življenje 200 ljudi. Dve sta bili posebno katastrofalni: Maja 1910 je v francosko podmornico »Pluaise« pri Calaisu zavozil neki potniški parnik, da se je pri priči potopila s 25 mornarji in častniki, leto kasneje pa se je v Kielu potopila nemška podmornica novega tipa, ki so jo pravkar preskušali.

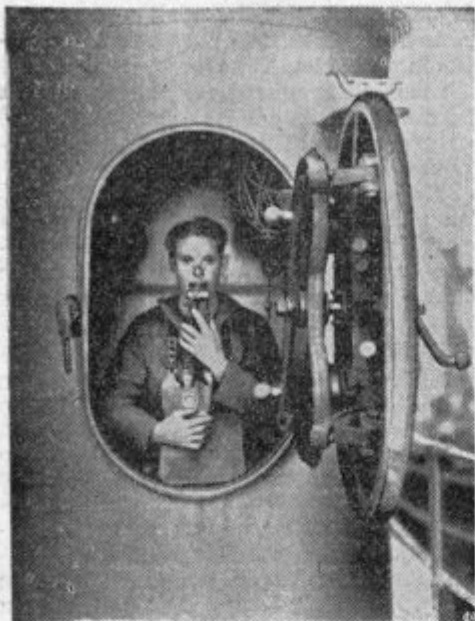
Po vojni se je vrsta katastrof zelo zgostila. Do zdaj se je pripetilo 23 večjih nesreč, ki so v prvi vrsti prizadele ameriško in angleško vojno mornarico.

Leta 1923 se je potopila ameriška podmornica »O 5«, ki so jo po 31 urah sicer dvignili, ali razen dveh mož je bila vsa posadka že mrtva. Dve leti kasneje se je potopila angleška podmornica

Za hitrejše dviganje podmornic predlagajo Američani, naj bi se opremile podmornice z velikimi ušesi, ki bi bila najpripravnejše prijemališče za verige

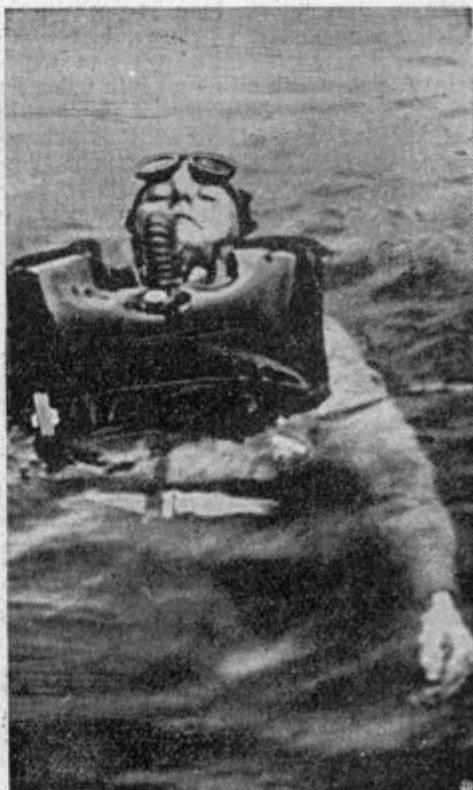

Rešilni stolp na ameriški podmornici, skozi katerega se rešujejo mornarji z opasnimi kisikovimi aparati

»M 1« z 68 možmi. In spet dve leti nato je doletela strašna katastrofa ameriško podmornico »S 4«. Pri manevrih je zadela vanjo torpedni rušilec in ji tako razmesaril obod, da se je pričela na mestu potapljati. Šest mornarjev se je zateklo v prostor za torpede, odkoder so dajali znake s trkanjem, da bi priklicali pomoč. Ves svet je napeto sledil reševalnim delom. Upali so že na uspeh, toda ko se je posrečilo spraviti podmornico na varno, je bila vsa posadka 52 mož že mrtva. 1928 se je potopila pri Brionih italijanska podmornica »F 14«, ki so jo sicer tudi dvignili po 36 urah, toda moštvo se je med tem že zadušilo. Slična usoda je zadela kmalu nato francosko podmornico »Undin« in angleško podmornico »H 47«. Potlej skoraj tri leta ni bilo slišati o kaki večji nesreči, ali to je bil le kratek presledek med novo vrsto še strašnejših katastrof. V kitajskih vodah je zadela neki tovorni parnik v angleško podmornico »Poseidon«. Rešili so se samo štirje mornarji. Potem je pred nekaj meseci angleška vojna mornarica izgubila eno svojih najmodernejših podmornic »M 2«, ki je imela na krovu letalo in ko se je pripravila na podvodno vožnjo, so pozabili zapreti letalsko lopo. Spodnje prostore je mahoma zalila voda in se je vsa posadka utopila.

Tragično je pri tem, da mora vsake nezgode podmornice vsa posadka plačati s življenjem. Le redki so primeri, da se reši nekaj mornarjev, zakaj dviganje podmornic je tako težavno in zamudno, da pride navadno pomoč že prepozno. Če zasledujemo vzroke pod morskih nesreč, opazimo, da se najčešče ponavlja dvoje: ali odpove mehanizem za potapljanje ali pa zadene v podmornico tisti trenutek, ko se dvigne na vodno gladino, kaka druga ladja. In ker imajo podmornice prav majhen vzgon, je pri najmanjši napaki katastrofa neizogibna. Malo večja množina vode že paralizira vzgon in podmornica se začne potapljati. Če hoče pri normalni podvodni vožnji priti na površje, je seveda lahko s stisnjenim zrakom izprazniti obremenilne tanke in ji podeliti na ta način večji vzgon. Ako pa voda zalije kak drug prostor, se pa ne more izprazniti in podmornica ne more več z lastno močjo nad vodo. Najsi se moštvo tudi posreči zadelati vse odprtine in se rešiti v katerega nepoškodovanih prekatov, ostane vzlic temu le malo upanja na rešitev. Kisikovi aparati

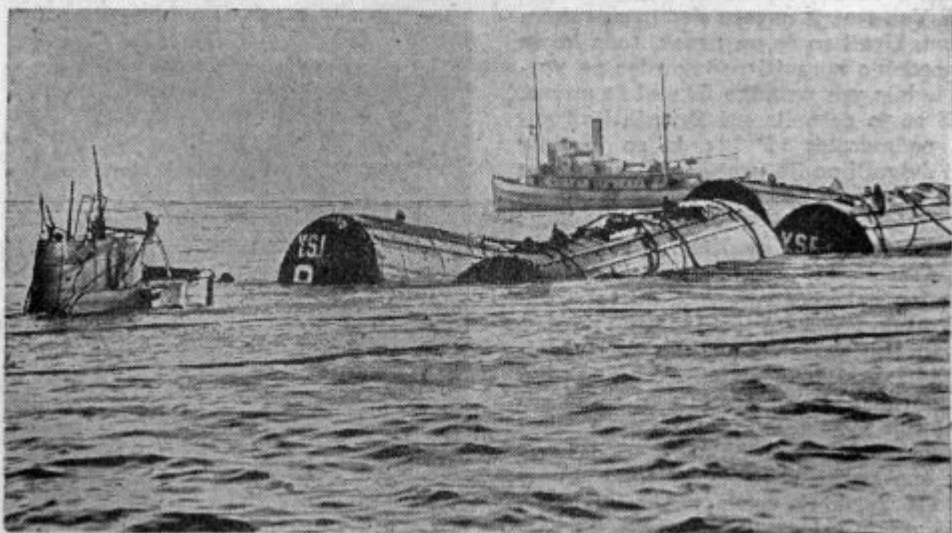
Kisikov aparat angleške mornarice, ki mu pravijo mornarji »tretja pljuča«

ti zadoščajo le za nekaj ur, preden pa podmornico najdejo, pa lahko minejo dnevi, preden jo dvignejo. Posadka je vedno v nevarnosti, da utone ali se zaduši, v mirnem času prav tako kakor v vojni.

Nešteto varnostnih priprav in postopkov za dviganje je bilo že izumljenih in preskušanih, ali doslej vse brez pravega uspeha. Vzlic temu, da so podmornice zdaj že dokaj staro orožje, tehnika še ne pozna nobenega absolutnega odpomoka proti takim nezgodam, in prav tako ne nobene zanesljive metode za dviganje potopljenih podmornic. Že položaj ponesrečene podmornice na morskem dnu je dostikrat neizmerno težko ugotoviti. Običajno se lotevajo reševanja na ta način, da vozita dva iskalna čolna v domnevni smeri in vlečeta za seboj dolgo jekleno vrv. Če se ujame vrv za kakšno oviro, potem se izmuzne in na ta način opozori iskalce, da mora ležati na dnu večje telo. Ta način pa seveda ni zanesljiv, ker se vrv lahko ujame tudi v kako skalo ali drug večji predmet in podrobno iskanje je v takem primeru zaman. V novejšem času se poslužujejo pri iskanju posebnih priprav, ki omogočajo »otipavanje« morskega dna s pomočjo električnih ali akustičnih valov na podlagi odmeva. Še največ si pa obetajo od posebnih boj, ki avtomatično splavajo na površje, če se podmornica pogrezne in ki ostanejo zvezane z njo po telefonskem vodu, tako da ne kažejo samo

lege podmornice, ampak omogočajo hkrati razgovor med ponesrečeno posadko in reševalci. Take boje je imel tudi francoski »Prometej« ali žal se je spet izkazalo, da še tako skrbno zamišljene priprave v kritičnem trenutku rade odpovedo.

Ko se na en ali drug način dožene lega podmornice na dnu, se odpravijo na posel potapljači, da s hitro prijemajočim cementom zalijejo odprtine. Zdaj se lahko izčrpa voda iz podmornice, tako da ima spet zadosten vzgon, ali če ne, da se ji vsaj laglje pomaga z dvigali. V ta namen se morajo pod podmornico potegniti močne verige, kar je navadno zelo zamudno in naporno delo. Verige so pritrjene na dvigalnih ladjah, ki imajo posebne tanke za vodni balast. V tanke se najprvo spusti voda, da se ladje nekoliko pogreznejo, potem se verige nategnejo, nakar se začne voda spet črpati iz tankov. Vzgon dvigalnih ladij se veča, ladji se dvigneta višje nad vodo in privzdigneta tudi podmornico. To se ponavlja, dokler se podmornica popolnoma ne dvigne ali vsaj zavleče v plitvejšo vodo. Posreči pa se dviganje le tedaj, če morje ni pregloboko in če ne motijo viharji ali morski tokovi. Nenaden vihar lahko v nekaj minutah uniči rezultat večdnevnega prizadevanja. Med vojno je uporabljala Nemčija za reševanje podmornic posebne dvigalne ladje, nekakšne plavajoče doke, ki se pa niso obnesli in so jih opustili.

Dviganje neke ameriške podmornice s pomočjo velikih tankov, ki se polni pritrdijo okrog podmornice, potem pa iz njih izčrpajo vodo, da dobe močan vzgon

Se najboljše so reševalne priprave, ki omogočajo mornarjem, da se posamič osvobodijo iz podmornice in dvignejo na površje. To so preprosta potapljaška odela ali pravilnejše: kisikovi aparati, ki dopuščajo mornarjem nekaj časa dihati pod vodo. Mornarji se spuščajo iz podmornice skozi nekakšen predhram, ki je sprva prazen, ko pa stopi vanj mornar se zapre, napolni z vodo in spravi pod enak pritisk kakor ga ima vnašna voda. Od tod mornar zlahka spleza skozi odprtino v stropu in vzgon potapljaškega odela ga ponese kvišku. Te vrste reševalne aparate uporabljajo največ v angleški in ameriški mornarici. Prenaglo dviganje iz velike globine na

površje je pa zelo nevarno. Pritisk namreč proti vrhu naglo pojema, dočim se telo le prav počasi prilagaja spremembi tlaka. Posledica so srčna kap ali krvotok, ki jima je podlegel že nekateri potapljač. Toda tudi s temi pripravami se reši posadka le tedaj, če je kaka ladja v bližini, da jih vzame na krov. Znani so primeri, ko so na ta način »rešeni« mornarji cele ure blodili po morju, slednjič pa so le omagali, preden je prišla pomoč.

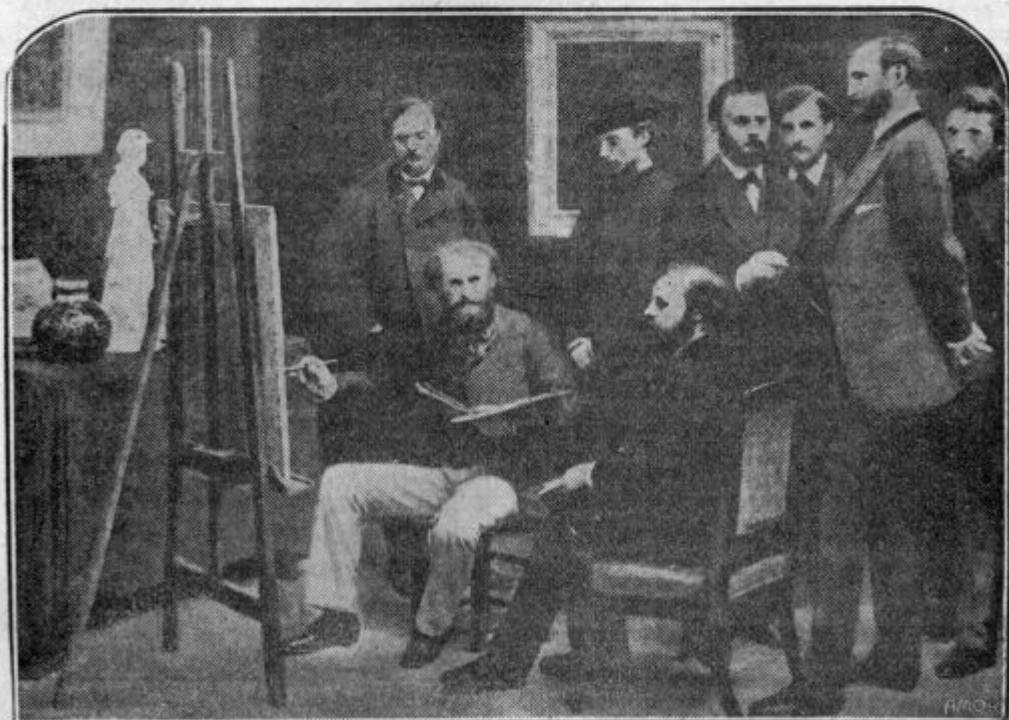
Dejstvo je, da se lahko preštejejo mornarji, ki so doslej živi ušli podmorskim katastrofam. Podmornice so tudi v mirnem času še zmerom igra s smrtjo.

Slikar Manet

Ze precej časa je tega, kar je odšla za Maneta ura pravilnosti: ta veliki slikar, ki so ga za življenja oficijalne žirije zmerom zapostavljale, je po smrti dosegel najvišje priznanje. Veliki muzeji so si nabavili njegova dela, cele knjižnice so napisali o njem in njegove slike se prodajajo po astronomskih cenah, ki jih zavidajo celo tenorji.

Toda šele letos so v pariški Oranžeriji priredili prvo pregledno razstavo njegovih del, ki so jih zbrali poldrugo stotino. Ta razstava je dala lep vpogled v zgodovino njegovega življenja in snovanja.

Legenda ga je hotela napraviti za samoglavega revolucionarja, dasi je bil samo previden in genialen novotarec. Bil je žrtev meščanskih predsodkov svojega časa, ki so ga preganjali tem bolj, ker so mislili, da

MANETOVA DELAVNICA v Batignollesu. Po sliki Fantin-Latoura, Manet sedi pred svojim stojalom

je kot sin zelo bogatega uradnika delal nečast svojemu razredu, posebno še, ker je preziral tedanjo oficialno slikarstvo. Še do danes nisc utihnila malenkostna obrekovanja.

Že od vsega početka se je pokazal Manet kot učenec in ljubitelj velikih klasikov slikarske umetnosti. V Italiji, na Holandskem in v Španiji je iskal svojih vzorov in izpopolnjeval svojo tehniko. Na Veronesiju, Velasquezu, Tizlanu, Franzu Halsu si je šolal oko za dojemanje najmanjših svetlobnih delovanj in neskončnih odtenkov barv.

Iz te njegove šolske dobe izvirajo mnoge slike, španske študije in pred vsem slavni »Kristus z angeli«, ki jih je šteti že med popolna dela.

Toda Manet je imel tudi bister pogled za življenje in njegovo gibanje in že tedaj je kazalo, da se ne bo omejil na zgodovinske in verske sižeje, ki jih je videl nastajati v ateljeju svojega učitelja Coutura in ki jih je študiral v muzejih. Svoje sižeje je šel tedaj iskati v živo življenje, istočasno pa se je trudil na vso moč, da bi se izpopolnil v novi tehniki in v novih kompozicijskih pravilih, ne da bi zaradi tega zapostavil klasične, ki jih je oboževal. Združitev novega s

starim se mu ni popolnoma posrečila, pač pa je v tem stremljenju našel samega sebe in je v umetnost prinesel nekaj čisto samosvojega, novega.

V tej dobi so nastala dela kakor subtilna »Olimpija« in »Zajtrk v travi«, ki stoji že čisto blizu tretji dobi njegovega razvoja, ko je postal nesmrtni mojster plenerizma (dasi je bila baš ta slika vsa komponirana v ateljeju).

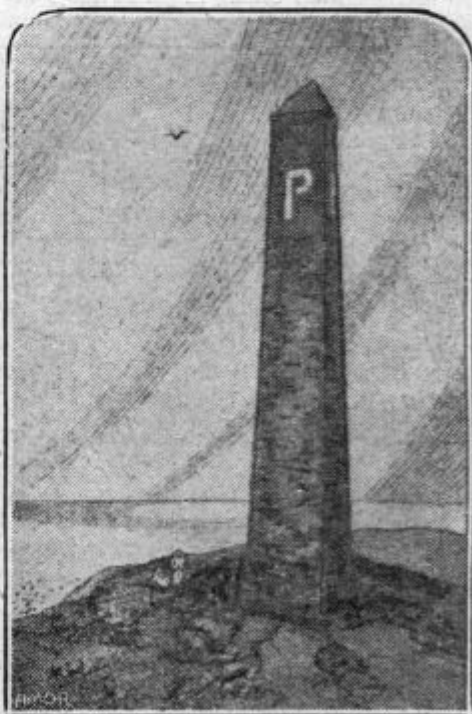
Manet se ni javno in oficialno priznal k impresionizmu, toda človek, ki se je bavil kakor on s problemom luči, se ni mogel odtegniti temu gibanju in zavračati njegove globoke vplive. V dobi njegovega najvišjega mojstrstva se je pojača luč impresionistov igrala z naturalizmom njegove zamisli in njegovega opazujočega očesa. Dela te dobe, ko je pokazal vso dvojnost svojega obraza, so bila baš tista, ki so mu v meščanskem svetu pridobila ime razbrdanega in težkega slikarja: njegove mrtve narave, njegova pristanišča (Bordeaux in Boulogne), njegov »Bar Folies-Bergère«, njegova »Nana«, portreti, »Ženska v belem« in neštete druge ustvaritve. Šele na tej stopnji je uresničil to, za čemer je stremel vse življenje: združitev manire velikih mojstrov z modernim izrazom sveta

Spomenik Pearyju

Pred nekaj tedni je odpotovala iz New Yorka na ladji »Morrisseye« odprava, ki bo na rtiču York postavila spomenik slavnemu polarnemu raziskovalcu Pearyju. Ekspedicijo vodi pokojnikova hči ga. Staffordova, spremljata pa jo tudi njena sinova in kot poveljnik ladje kapitan Bartlet, znameniti »Bob«, ki je poveljeval tudi ladji »Roosevelt«, s katero se je srečno prerinila skozi ledno puščavo do najskrajnejše točke, odkoder je peš spremljal Pearyja proti severnemu tečaju.

Obelisk je visok dvajset metrov. Na vsaki izmed treh stranic bo pod vrhom v belem mozaiku vdolana črka P. Eden obeliskovih robov bo obrnjen natanko proti severnemu tečaju, na katerega je doslej prvi in edini stopil Peary 6. aprila 1909. Za postavljanje spomenika ima odprava s seboj samo dva zidarja, ker bodo pomagali pri težavnem delu na Yorku prebivajoči Eskimi, ki so Pearyja spoštovali kot svojega velikega dobrotnika. Med njimi še zdaj živita dva šestdesetletnika: Utah in Ukeah, ki sta spremljala Pearyja prav na tečaj.

Rtič York so izbrali za postavitev spomenika zaradi tega, ker se je Peary, ki je prebil skoraj pol stoletja v tečajnih krajih, prav tukaj največkrat zadrževal med svojimi eskimovskimi prijatelji. Ta samotni zemeljski pomol obvladuje južne kanale, zabasane z večnim ledom, odkoder se trgajo tiste velike ledne gore, ki plavajoč proti jugu tako zelo ogražajo ladje-

plovbo na Oceanu. Tu se po Pearyjevi sodbi pričinja prava Arktida z vsemi tajnami in grozotami.

Na rtiču Yorku je Peary na enem svojih prvih potovanj našel tudi tisti znameniti, 36 ton težki meteorit, ki je zdaj razstavljen v newyorškem muzeju. Semkaj, na ta divji, skalnati svet, ki pa je bil zanj paradiz, se je vrnil Peary po herojskem prepotovanju severnega Groenlanda, na smrt izmučen in sestradan, z enim samim pasjim okostnjakom, ki mu je ostal od 42 psov, s katerimi je odšel raziskovat neznan svet.

Pred smrtjo si je Peary večkrat želel, da bi mu postavili na grob obelisk, kakršen stoji na Oriovem otoku v državi Maine, kjer je imel raziskovalec majhno posestvo in kjer je tudi končal svoje nemirno življenje. Zdaj se mu bo želja izpolnila. Skromen obelisk okraj polarnika, 1500 km od tečaja, bo spominjal na velikega raziskovalca, ki je imel doslej le malo enakovrednih naslednikov.

Prvi gorski vodnik

Otepaje prah s svojih knjig, sem naletel na Sallustovo delo *De bello Jugurthino*. Odrpalo se mi je pri § 92 in sem poskusil, kako bi se mi kaj branje odsedalo. Oho! sem si rekel, ko sem prebral tri odstavke, to pa je zgodba o najstarejšem »Kadilniku«, gorskem vodniku iz l. 106 pred Kristom. Ako ne znate »bukovskega« jezika, namreč latinščine, se lahko preverite o moji trditvi iz Doklerjevega prevoda *Vojne z Jugurto*. Zal, da je drzni plezalec imenovan samo: quidam Ligus, drugače bi ta alpski pionir utegnil izpodrinuti dosedanjega zavetnika hrblolazcev in gorolezcev, sv. Bernarda.

Stvar je pa taka. Rimski general Marius oblega s svojo vojsko hrib, na katerem čepi sovražna utrdba. Ta afriška razpetina je imela en sam dohod, od ostalih treh strani pa je bila strma, kakor si le moreš želeti, potakem bolj od Blejskega gradu. Nekdan je redov iz pomožnih kohort, Ligurec — torej sin naroda, ki ni bil soroden ne Keltom, ne Italikom, in je v najstari dobi imel poleg Ibercev največjo vlogo v Evropi — stopil iz taborišča po vode; studenec je curljal pod vznožjem oblegane gore. Pri tem opazi junak nekaj polžev po steni. Začne jih nabirati: — sijajen priboljšek vojaški menaži — in tako polagoma priježe na vrh višine, ki se je zdela nedostopna. Tam je pozabil trbonožcev in zbudil se je v njem vojaški duh. Nazaj grede si vso pot natanko zapomni in poroča generalu. Ta je bil že malone obupal, da bo mogel zavzeti gorsko gnezdo, sedaj pa se mu nada oživil. Pošlje z Ligurcem oddelek, da si ogleda strmo pobočje: ti so šteli početje za lahko, oni za težko, kakršen je pač bil značaj posameznega udeleženca. Vendar Marius določi pet okretnih mož in jim da za pomoč še 4 centurije, vsem pa postavi Ligura za poveljnika, odgovivši pustolovščino na drugi dan.

Da zmanjšajo težo in težave, so se zalazniki po Ligurovem navodilu odpravili bosopeti in razoglavji, na hrbet pa so si privesali meč in ščit, numidski ščit iz kože, da bo manj žveketeta. Opozarjam na bosoto: švicarski pisatelj Tschudi pravi celo, da si lovci na divje kože malce ranijo stopalo, potem se krvaveča noga lepše oprijema prepadnih skal. Ligur koraka torej spred, veže vrvi okoli kamenitih štrlin ter okoli starih korenin, da olajša vojakom vzpenjanje. Včasih jih je vlekel z roko za seboj, na prav hudi strmali jih je potiskal pred seboj in potlej sam lezel navzgor, z njihovim orožjem otovorjen — tako bi storil gorenski vodnik, ako bi moral z gospodo skozi Luknjo na Bambergovo pot, ali po Zadnjici. Tu pa tam je Ligur večkrat plezal gori in dolj po istem slumljvem predelu, da bi podžgal nezaupne spremiljevalce. Skoro 2000 let kasneje je slavni angleški plezač Mummery, nevedoč za ligurskega prednika, slinčno priznal v planinah preplašenim tovarišem: »Na visoki gori je več vreden naravstveno močan sodrug kot pa atlet, ki nima moralne silec. Prvi gorski vodnik je torej po vseh propisih pristen.

Če dovolite, bom za konec povedal, da je Marius, obveščen po posebnem slu o Ligurovem uspehu, z oblegovalnimi pripravami obračal pozornost trdnjavskih junakov nase. Ti so stali pred grajskimi vrati in so se smejali Rimljanom pod seboj. V tem pa jih iznenada naskočijo zahrbtniki, jih pokoljejo ali samo ranijo ter osvoje bogato gradišče.

A. D.

Hipernik

Američanom se je že pred delj časa posrečila neka nikljeva zlitina, ki je tridesetkrat bolj magnetična od železa ali jekla. Hipernik, tako se imenuje nova tvarina, ki bo nedvomno igrala še veliko vlogo v elektrotehniki, se zdaj že industrijsko izdeluje in predelava kakor vsaka druga kovina. Iz pet ton težkih klad se valjajo pličče, palice in tenka pločevina, kakršna se rabi v gradnji električnih strojev.

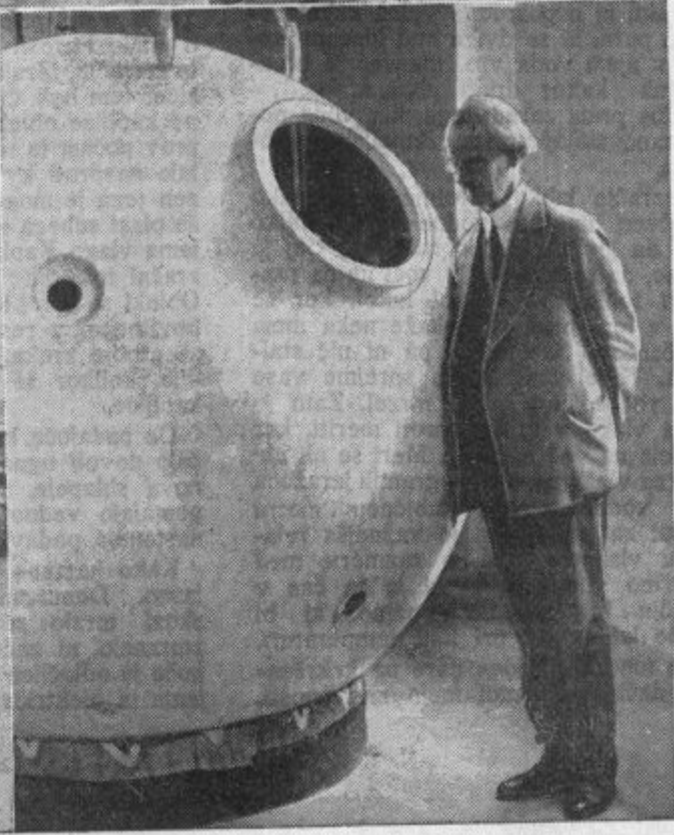
R. Schneider (sreznanka)

Zgoraj levo: Obširna žitna polja v Andaluziji, kjer so pričeli kmetje spet žeti s srpom. — Zgoraj desno: Stari častitljivi Hyde Park v Londonu je nekoliko spremenil svoje lice, odkar so oblasti dovolile, da se smejo ob vročih dnevih kopati tam londonski meščani, ki ne zmorejo stroškov za velika kopališča. Spodaj levo: V Nemčiji (Italija) slave vsako leto praznik rdečih jagod. — V sredi: Umeten prometni redar kot prometno znamenje v japonskih mestih.

Desno: Profesor Piccard pred svojo novo gondolo za polet v stratosfero.

O oblakih in padavinah

Neka znanstvena institucija se imenuje »komisija za oblake«. Ta institucija je za letošnje polarno leto priporočila, naj bi se po vsem svetu čim intenzivneje zbirali podatki o oblakih, ker stara razdelitev oblakov na osmero vrst ne zadošča več in bo treba stari sistem spopolniti. Iz tega se vidi, da oblaki niso samo zaradi tega na svetu, da bi nam sonce skrivali, kadar si ga želimo in nam nagajali s padavinami, kadar so nam najbolj odveč, marveč da morajo imeti že bolj tehtno ozadje, ker bi se drugače znanost z njimi tolikanj ne bavila. Učenjaki poskušajo doumeti njih sestavo, nastanek in prehod, ali ne iz nesebične znanstvenosti, marveč ker potrebujejo trdno podlago za meteorologijo, zlasti za vremenske napovedi, ki so še več ko preveč nezanesljive.

Če se trdi, da je zrak sestavljen iz 78 delov dušika, 21 delov kisika, enega dela argona in manjših količin drugih plinov, potem se je treba zmerom zavdati, da manjka v tej vrsti važna postavka: namreč množina vodne pare v zraku ali zračna vlaga. Da se vlaga ne navaja kakor drugi plini, je vzrok nje neprestano menjavanje. Vodna para v zraku ni neposredno vidna kakor recimo para, ki se dviga nad loncem, kadar v njem voda vre, marveč je brezbarvna kakor drugi plini zraka. V ozračje pride zaradi tega, ker voda neprestano izhlapeva na zemeljskem površju.

Ozračje lahko sprejme samo neko določeno množino vodne pare, toliko pač, da je zrak z njo nasičen. Saj je znano, da se tudi soli v vodi ne da raztopiti toliko, kolikor bi hotel, ker se tudi v tem primeru pokaže neka meja nasičenosti. Nasičenost pa ni nič stalnega. Topel zrak lahko sprejme vase več vodne pare nego mrzel. Zato je treba vlago v zraku sproti meriti, kar se dela na več načinov. Meri se ali absolutna vlažnost, to je v gramih izražena teža vodne pare v kubičnem metru zraka, za prakso pa je važnejša relativna vlažnost, to je razmerje med množino vodne pare, ki je ta čas v ozračju in največjo množino, ki bi vobče lahko bila pri tisti temperaturi.

Če množina vodne pare na kakršenkoli način prekorači mejo nasičenosti,

potem mora tisto, kar je preveč, proč. Vodna para se tedaj zgosti v vodo in nastanejo naslednji pojavi: Kakor znano, je segret zrak lažji od mrzlega in zaradi tega neprestano struji kvišku. Ti navpični zračni tokovi lahko dosežejo velikansko višino. Hkrati z zrakom se dviga tudi vodna para. V višini pa se zrak ohladi, meja nasičenosti se niza in naenkrat je v zraku več vodne pare, kakor pa jo zrak more držati pri tej temperaturi in tisti del, kar je preveč, se mora kondenzirati v vodne kapljice. Tako se tvorijo oblaki.

Vodne kapljice se posebno radi kondenzirajo okrog delcev prahu in okrog, s pozitivno elektriko nabitih molekulov atmosfere. Te kapljice so sila drobne, imajo komaj po stotinko milimetra v premeru, tako da se s prostim očesom skoraj ne morejo razločiti. V kubičnem centimetru oblaka je 200 do 500 kapljic. Na sličen način nastaja tudi megla. Sicer pa med oblaki in meglo itak ni bistvene razlike.

Ampak, če so oblaki iz vodnih kapljic, kako da zaradi težnosti ne padejo na zemljo? Kako si naj razlagamo, da oblaki plavajo v zraku, ko pa se pravi, da vsa telesa z enako hitrostjo padajo? Tu je treba pripomniti, da velja zakon o enaki hitrosti prostega pada samo v brezračju. Zrak pa padanje ovira in sicer tem bolj, čim manjše je telo. Vodne kapljice oblakov padajo zaradi tega prav počasi in to tem bolj, ker jim deluje nasproti kvišku struječi zrak. Razen tega je mogoče, da leži nekje nižje še plast suhega zraka, ki še lahko sprejema vlago. Kapljice tu iznova shlape in zračni tok jih odnese spet navzgor. Oblaki so torej le navidezno nekaj stanovitnega, v resnici so le premikajoče se gmote zraka, ki se samo toliko vidijo, kolikor se v njih izločajo vodne kapljice.

Če padajoče kapljice oblakov ne srečajo dovolj ugodnih pogojev, da bi iznova shlapele, potem padajo naprej, postajajo vedno večje in na ta način nastanejo padavine, dež, sneg ali toča.

Kako nastane toča še ni popolnoma jasno. Domneva, da padajo kapljice skozi mrzlo zračno plast, v kateri zmrznejo, ni zadostna pojasnitev. Mogoče je odločilen pri tem pojav podhlajenja in električni pojavi. Sneg pa na-

B. Zimmermann: STARA VRBA

staja pri zadosnem mrazu neposredno zaradi kondenzacije vodne pare v ledne kristale. Rosa in slana ne spadata med prave padavine. Rosa namreč ne pada z neba, marveč nastaja neposredno na zemlji zaradi kondenzacije. Če se namreč zemska površina ponoči toliko ohladi, da najnižja zračna plast ne more več držati v njej se nahajajoče pare, potem se izloči voda na telesih, ki so hladnejša od okolice, zlasti na kamenju, na travi in drevju. Ko spet postije sonce in se zrak segreje, rosa iznova shlapi. Slana je samo zmrznjena rosa.

Vse to tvori tisti veliki krogotok vode, ki je bistvenega pomena za vse dogajanje na naši zemlji. Padavine, ki prihajajo iz oblakov, shlape že kar na zemlji, ali pa po daljšem ovinku z morske gladine, se dvignejo spet v ozračje in se nabere v oblakih.

Kako visoko se neki dvignejo oblaki v ozračje? Višina se da zanesljivo meriti na več načinov. Najpreprostejše so geodetske metode, toda že poprej, ko ta veda še ni bila tako razvita, so Arabci merili višino oblakov na podlagi opazovanja, kako dolgo se še svetijo oblaki, ko sonce na zemlji že zaide. Po silnem izbruhu ognjenika Krakatau 1883 med Javo in Sumatro so še dolgo opazovali

ponoči medlo se svetlikajoče oblake, ki se pa podnevi niso videli. Dolgo so preudarjali, od kod bi utegnili izvirati ti svetli, nočni oblaki, slednjič so pa le dognali, da gre za vulkanski prah. Ker je te meglice še o polnoči obsevalo sonce, so zračumali, da morajo plavati kakih 80 kilometrov nad zemljo. To je seveda izjemna višina, ker se oblaki navadno ne dvignejo nad 17 do 18 kilometrov visoko. V nekaterih plasteh se oblaki posebno radi tvorijo in glede na višino se nam kažejo tudi v različnih oblikah.

Pred 130 leti je Anglež Luke Howard prvokrat porazdelil oblake v posamezne skupine, ki jih je krstil ne glede na višino. Howard razlikuje tri osnovne oblike oblakov: cire ali peresnate oblake, kumule ali grmadaste oblake in strate ali pasaste oblake. Te poglavitne vrste je spopolnil še z mešanimi oblikami: cirostrati, stratokumuli itd. Natanko pred 50 leti je spopolnil Howardov sistem W. C. Ley z upoštevanjem višine. Po njem razlikujemo najprvo gornje oblake (višina 6 do 17 kilometrov), srednjevisoke (1 do 6 km) in spodnje oblake (do višine največ 3 km), poleg tega pa še »oblake dvigajočega se zračnega toka« (od 500 metrov do 10 km) in slednjič »dvignjeno meglo«. Zgornji oblaki plavajo v višini, kjer je temperatura zmerom pod zmrzovališčem in so zaradi tega sestavljeni iz samih drobnih lednih iglic, ki tvorijo včasih znane kolobarje okrog sonca in lune.

Kakor je videti vsa ta opredelitev in razpredelitev suhoparna, je vendar nujno potrebna, zakaj le na tej podlagi je izkušen meteorolog v stanu zasledovati posebnosti nastajanja oblakov in iz višine ter poti, po katerih se premikajo, sklepati, kako se bo vreme zasukalo, da lahko v zvezi s podatki o zračnem tlaku, temperaturi in smeri vetrov sestavi vremensko napoved, na katero smo ljudje že tolikanj navezani, da je nihče ne bi maral pogrešati.

Mihajl Zoščenko

Samostan

Vsvetnike že zdavnaj ne verujem več. Od prve revolucije sem. Kar se pa Boga tiče, ne verujem več vanj, odkar sem bil v samostanu. Tam sem namah postal sila zakrknjen.

Kar govore o samostanih, je seveda vse res — menihi so takisto ljudje, kakor mi ostali: ženice imajo pri sebi, pijejo in vesele se radi, toda to prav za prav še ni nič. To že zdavnaj vsi vedo.

V nekem samostanu se je dogodilo nekaj, zaradi česar ne morem več mirno gledati vernih ljudi. Njih vera je neumnost.

Zgodilo pa se je to v Novodjejevskem samostanu. Sila bogat samostan je bil in vse premoženje so mu romarji znosili skupaj. Jeseni se je včasih zbrala od vseh vetrov velika množica vernikov, ki so prinesli toliko darov, da je bilo hudičem zoprno. Ta je prinesel za rešitev svoje duše, oni za rešitev potujočih in potapljačih se, tretji pa je prinesel kar tako — sit je bil vsega skupaj.

Mnogi so prinašali samo zato, da bi v samostanu vzeli. In so vzeli, to naj vas kar nič ne skrbi. Kdo drugi je spet prinesel, ker je računal, da bo za svoj denar lahko nekaj časa lahko živel v samostanu in izkoristil naklonjenost menihov, ki od same hvaležnosti niso vedeli, kaj bi. Sicer pa ni hotel samo tega, ampak se je hotel tudi poglobiti v pobožno življenje. Zahteval je posebno celico, samostanskega slugo in priporočilne molitve.

Ugodili so jim. Drugače ni bilo mogoče.

Samo jeseni ni bilo nikakor dovolj celic za vse. Navadne menihe so zato ta čas stisnili po skednjih. Pa je bilo še zmerom tesno.

Izpočetka so ugibali — zakaj se neki ljudje ravno sem tako radi zatekajo. Kakšno čudo! Potem se je razjasnilo: narava je bila bogata, klima izborna in mimo tega je še nekaj drugega vabilo vernike semkaj.

V samostanu sta namreč živela dva meniha-molčečnega. Prvi je bil spokornik, drugi pa prav poseben čudak. Požiral je muhe. Pa ne da bi žive muhe, pijačo je napravil iz njih in potem to na tešče pil. Lahko rečem, da je samega sebe poniževal in zatiral v sebi vsako poltenost.

Včasih so se ljudje na vse zgodaj zbrali pred njegovo kolibo in čakali. Menih je stopil prednje, nekoliko pomolil, se priklonil do pasu in ukazal prinesiti čašo. Prinesli so mu polno čašo, on pa se je ljudem iznova priklonil in pričel piti to gnusobo.

Ljudje so seveda pijuvali, se divili, dame s slabšimi živci so bljuvale in se onesveščle, ta pasji maček pa je, ne da bi trenil, polokal gnusobo do dna, obrnil kozarec in pokazal, da je prazen, se spet priklonil in odšel v svojo kočo. Do drugega dne ga potem ni bilo na spregled.

Nekoč so se verniki hoteli prepričati, če je pijača res iz muh. Pa se je izkazalo, da je res. Menih je to sam dokazal. Ko jih je prepričal, jim je dejal:

»Ali mar mislite, da bom Boga goljufal?«

Od tedaj je postal še slavnější.

Kar se pa tiče drugih menihov, niso bili tako zanimivi, pa če so bili tudi molčečnejši. Venomer molčati in molčati, to vendar nima nobenega zmisla.

Spokornik tudi ni bil dosti vreden. Stal je na kamnu in mislil, da je svetnik. Neumnost!

Bil je še eden, ki je hodil z utežjo na nogi. Ta je bil ljudem všeč in deležen njihovega priznanja. Silno se je norčeval iz njih. Samo posebno dolgo ni hodil odtoč, — zapil se je, prodal utež in šel svojo pot.

Vse to je ljudi vabilo, zakaj bilo je res zanimivo. Zato so tudi hodili sem in

še celo ugledni ljudje so hodili. Tu si lahko našel von-e in barone in slično občinstvo. Izmed vseh gostov pa je bil naj-

spoštovanejši in najbogatejši moskovski trgovec Vladimir Ivanovič.

Mnogo denarja je zapravil v samostanu. Mož se je namreč kesal in izpiral grehe.

»Vse življenje sem grešil,« je dostikrat dejal o sebi, »zdaj se pa že peto leto očiščam.«

Mož je bil že star. Brado je imel popolnoma belo. Na prvi pogled je bil podoban kakemu Cirilu ali Metodu. Zakaj se je takemu treba kesati?

V samostan je često prihajal. Včasih je ustavil kočijo tri vrste daleč in potem peš šel dalje.

Ves poten je prišel, se priklonil menihom in zaplakal. Prijeli so ga pod roke, mu obrisali pot in ga vodili okrog, na ušesa pa so mu šepetali najrazličnejše neumnosti.

Ko si je odpočil in prebil tam teden dni, se je oddolžil za usluge in se znova odpeljal v mesto. Od tam se je spet vrnil v samostan in se spet kesal.

Kesal se je pred vsemi ljudmi. Komaj je zaslišal samostanski pevski zbor, že

je zaplakal in se trkal na prsa: »Kakšen grešnik sem, kakšen velik grešnik sem!«

Zbor je nanj silno vplival. Samo to mu je bilo žal, da samostan ni ženski.

»Zal mi je,« je dejal, »da ni ženski, zakaj silno obožujem sopran.«

Vladimir Ivanovič je bil torej najspoštovanejši gost. Baš zavoljo tega se je tudi vse zgodilo.

Zraven samostana so prodajali plemiško imenje »Dubki«. Bilo je lepo in zemlje je bilo mnogo. Tedaj je igumen zahrepenel po njem in menihi tudi.

Pa sta igumen in ekonom pričela razmišljati, kako bi prišli do njega. Nikakor jima ni šlo skupaj. Čeprav je bilo denarja na mernike, vendar niso smeli kupiti. Po zakonu je bilo prepovedano. Po zakonu je dobil samostan zemljo lahko samo v dar.

Končno si je igumen le domislil. Stvar naj bi izvedel Vladimir Ivanovič. To je spoštovan in sivolas gost — kupil bo in podaril. Rečeno, storjeno.

Trgovec pa se je dolgo branil.

»Zakaj mi bo to?« je dejal. »Davno sem se že odrekel posvetnim stvarim in zdaj živim samo še v očiščevanju in kesanju. Ne morem, oprostite mi.«

Pa so ga le pregovorili.

Obljubili so mu, da bodo pritrdili na zid marmorno ploščo z njegovim imenom in tedaj se je vdal.

Dali so mu sedemdeset tisoč zlatih rubljev, opravili molitev v blagoslavljajanjem vođe in ga poslali kupovat.

Dolgo je kupoval. Ves teden. Prepoten in kakor iz sebe se je vrnil v samostan. Zjutraj je bil prišel. Niti iz kočije ni utegnli zlesti in tudi k igumenu ni šel, samo svoje stvari si je ukazal prnesti iz celice. Vsi menihi so se seveda zbrali in ga debelo gledali. Tudi igumen je prišel.

»Zdravstvujte!« pravi. »Izstopite!«

»Zdravstvujte!« odvrne. »Ne morem.«

»Čemu ne morete?« vpraša igumen.

»Ali ste bolni? Sicer pa, kako se počutite?«

»O hvala, nič mi ni,« pravi Vladimir Ivanovič. »Prišel sem po nekatere reči, ki sem jih bil pustil tu, in poslovit sem se prišel. Iz kočije pa ne morem stopiti, strašno se mi namreč mudi in sploh.«

»Kako to?« vprašuje igumen. »Kaj vas je vrag obsedel? Saj se morava vendar pogovoriti o stvareh! Ali ste kupili?«

»Kupil,« odgovori trgovec, »to se ve, da sem kupil. Greh bi bil, če tako bogatega imenja ne bi kupil, oče opat.«

»No, in kaj?« vprašuje igumen. »Po-

godbo bo treba napraviti... To je vendar dar...«

»Kaj še,« odgovori trgovec, »premisli sem si, tega imenja vam ne podarim. Ali je mar pametno razmetavati tako bogastvo? Kaj pravite?«

Kaj je bilo po teh besedah, tega ni moči povedati. Igumen je seveda omédel, nos se mu je mahoma pobesil — niti kihniti niti usekniti se ni mogel. Ekonom pa, ki je bil močan možakar, se je razsrdil, se sklonil k tlom in ko ni našel primernega kamna, je pograbil dolg baročni žebelj in planil na Vladimirja Ivanoviča. Pa ga ni zaklal — zadržali so ga.

Vladimir Ivanovič je prebledel in skočil na drugo stran kočije.

»Pa naj bom ob tiste reči!«

Ukazal je pognati in se odpeljal. Nikdar več ga niso videli. Pozneje so pravili, da je pričel hoditi v drug samostan in tam plačeval za maše, vendar pa nihče ne ve, koliko je na tem resnice.

Ta dogodek pa ni bil brez posledic. Pobožni menihi so pričeli zapuščati samostan. Prvi je odšel molčečni čudak.

»Naj vas pasji vragi vzamejo!« je dejal.

Pijunil je in odšel, čeprav so ga zadrževali.

Potem sem šel jaz. Mene pa niso nič zadrževali.

Iz ruščine B. Ziherl.

Ob stoletnici železnice v Evropi

V težavah in potrebah je našlo človeštvo mnogokrat najboljše rešitve in pota. Prav te dni slavi tehnika važen jubilej na tehniško prometnem polju. Danes, ko se lahko vozimo v najmodernejših pulmanskih vozovih, opremljenih z najpopolnejšimi tehničnimi novostmi, bi se komaj mogli uzi-veti v čase pred sto leti, ko so drdrala neokretna železniška vozila po slabih tirih in še celo s konjsko vprego. Oblika teh vozil je bila vse prej kot smotrna. Bili so kot stari poštni vozovi z zoženim sprednjim delom. Ker so imeli vozovi en sam prostor ali coupé, tudi udobnosti ni bilo, toda — vsak začetek ima svoje težave.

Prvo železnico s parno lokomotivo so speljali Angleži 1825 po zaslugi Stephensa in človeštvo jo je sprejelo kot velikan-ski triumf prometne tehnike, ki je odslej na Angleškem hitro napredovala.

Pri nas na kontinentu je šlo vse v počasnem tempu. Šele 21. julija 1832 je stekla prva železnica na evropskih tleh med Linzom in Č. Budjeovicami. Ustvarila jo je potreba zveze med Alpami in Češko. Iz alpskih dežel so prevažali že v davnih časih sol in les v češke dežele. Prevoz je bil zelo težaven in strokovnjaki so dolgo ugr-bali, kako bi zboljšali transport, ki je stal mnogo denarja in časa. Posebno se je pro-slavil profesor na dunajski politehnik F.

Gerstner, ki je že prej marljivo zasledoval razvoj železniškega prometa na Angleškem in se resno lotil problema, kako bi po tirnicah omogočili Transporte lesa in soli. Tej težavni nalogi je posvetil vse svoje moči in premoženje. S trdno voljo je premagal začetne ovire in že julija 1825, torej skoraj istočasno kot na Angleškem je začelo 6000 delavcev graditi progo.

Finančniki, ki so Gerstnerja podprli, so zahtevali, da uredi železnico na konjsko vprego. Toda dalekosežni profesor je gradil progo tako, da bi lahko obratovala tudi s parnimi lokomotivami, kar je seveda stalo mnogo več denarja kot navadna proga s konjsko trakcijo, ki ne potrebuje tako močnega spodnjega ustroja. Gerstner se je slednjič zaradi tega spri s podjetniki in se užaljen umaknil.

Njegov naslednik Schönerer je delo nadaljeval, uredil pa je progo zgolj za obrat s konji, uporabljal slabejši material, zgradil enostavnejše, cenejše in tudi slabejše nasipe, kot so zahtevali podjetniki.

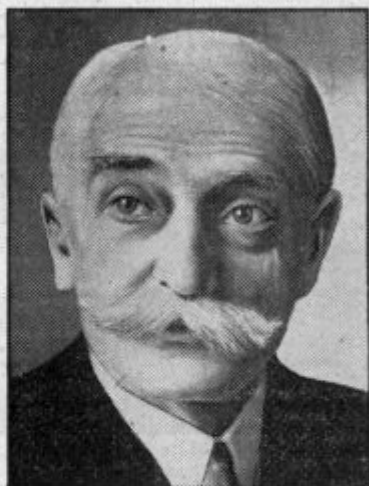
21. julija 1832, torej pred sto leti je zdrdrala prva železnica na našem kontinentu, v splošen promet je pa bila izročena 1. avgusta.

Štirideset let so vozili »vlakci« med Linzom in Č. Budjeovicami, dokler jih niso izpodrinila modernejša vozila. Princip starih železniških vlakov s konjsko vprego živi še dandanes, ko je preprežena Evropa že z gostim železniškim omrežjem. — Z. S.

Olympia 1932

Tridesetega julija so v olimpijskem stadionu v Los Angelesu zaplapolale zastave 40 držav, ki so letos s svojimi zastopniki sodelovale na tej svetovni reviji vseh sportnih panog in najboljših sportnikov vseh petih celin.

Olimpiada, zveneče ime, ki se nam je ohranilo v vsej svoji veličini dva tisoč let in ki je po pravičinih uspehih v stari Grčiji združilo v modernem veku narode in plemena stare Evrope in nove Amerike, oddaljene Azije in divje Afrike. Vsi jo priznavajo in vsi pričajo tjakaj svoje atlete in svoje zastave, da si izvojujejo zmage v najplemenitejši borbi in da pokažejo, da so sprejeli civilizacijo novega veka in hočejo biti vsaj navzoči na tej manifestaciji za sport in kulturo duha in telesa.

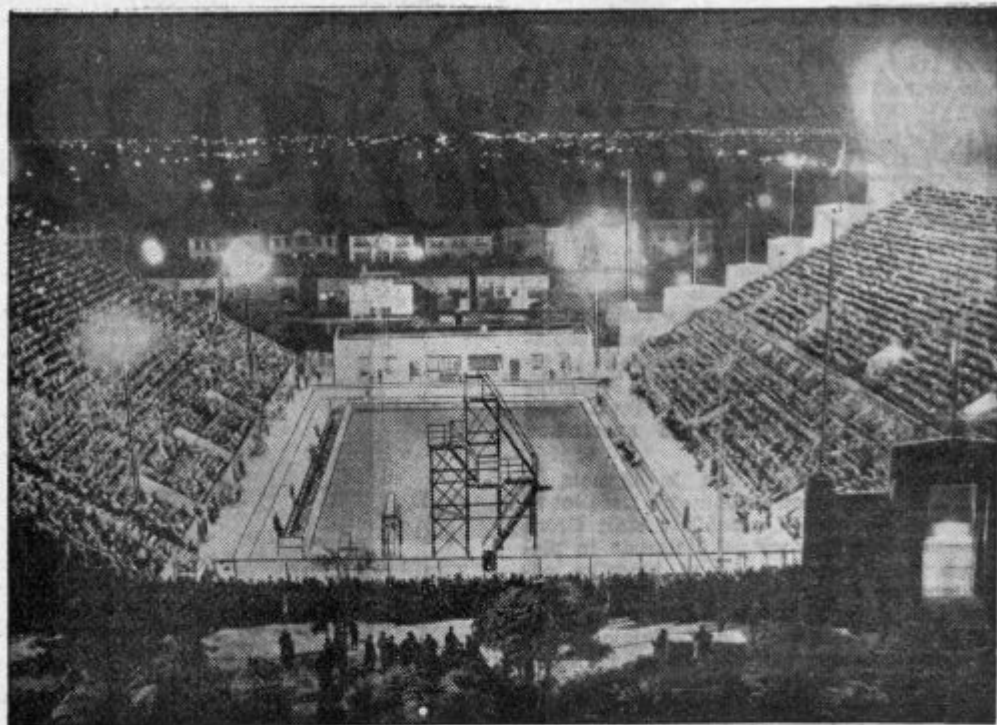
COUBERTIN,
ustanovitelj modernih olimpiad

Na pariški Sorbonni se je rodila misel za obnovo starih olimpijskih iger. Apostol modernega olimpizma, baron Pierre de Coubertin, je sprožil predlog med zastopniki velikih evropskih držav in Grčija je brez velikih razprav kot naslednica starih Grkov prevzela častno nalogo, da v l. 1896 organizira prvo moderno olimpiado. Težav je bilo mnogo, toda prireditelj je uspela dobro. Glavno načelo je bilo načelo amaterstva, ki daje tem svetovnim sportnim tekmovanjem najčistejši in najpomembnejši značaj. Vsaka olimpiada je revija sporta zaradi sporta — kot izraz plemenitega medsebojnega tekmovanja.

Danes imajo olimpiade že nad tridesetletno tradicijo, kar je porok, da se je organizacija teh prireditev izpolnila v najboljšem smislu. Najvišji organ, mednarodni olimpijski odbor vodi vse priprave za vsako štiriletno preskušnjo. Ta odbor je moral odstraniti mnogo nasprotstev in tudi sedaj ima v posameznih državah in tudi sportnih panogah hudo opozicijo. Toda končno je zmagala lepota olimpiad in razumevanje narodov, sportnikov in vlad. Mednarodne sportne organizacije so polagoma izgubile svoj vpliv in zdaj lahko mednarodni olimpijski odbor uspešno razvija svojo propagando in dosega na vsaki olim-

Magistrat v LOS ANGELESU

Olimpijski PLOVALNI STADION v Los Angelesu

piadi nove rekordne uspehe. Duh olimpiade je prevzel ves sportni svet in vse civilizirane narode na svetu.

Letos se vrši deseta, jubilejna moderna olimpiada! Obnova starih je bila l. 1896 v Atenah v skromnem obsegu v 7 sportnih panogah. Štiri leta pozneje je bil na vrsti Pariz; l. 1904 so bili olimpijci v Ameriki, in sicer v S. Louisu. L. 1908 so prevzeli organizacijo Angleži v Londonu, za njimi pa — spet po štirih letih — Švedci v Stockholmu. Berlin je bil določen za prizorišče VI. olimpiade v l. 1916, ki pa jo je vzela vojna. Po sklenjenem miru je bila prva olimpiada v Anversu l. 1920, nato v Parizu in končno l. 1924 v Amsterdamu. Jubilejna olimpiada se bo proslavila v daljni Kaliforniji ob obali Tihega oceana. Iz gornjega pregleda je tudi razvidno, da je bilo dozdaj osem olimpiad v Evropi in samo ena (oziroma z letošnjo dve) v Ameriki. Zanimivo je, da je priredila stara Grčija vsega 293 olimpiad, in sicer zadnjo l. 393 po Kr. za vladanja Teodozija Velikega. Potem je olimpijska misel počivala 15 stoletij...

Prav tako kot se je v teku desetletij izpopolnila vnanja organizacija modernih olimpiad, se je po vsakih štirih letih povečalo tudi število sportnih panog, v katerih se je tekmovalo, kakor tudi število sodelujočih atletov. Ker so smeli na olimpiadah nastopati samo amaterji, so se morali sportniki nekaterih panog sploh umakniti iz olimpijske konkurence. Nogomet n. pr.

se je pojavil na londonski olimpiadi leta 1908, pa se je moral po zadnji olimpiadi v Amsterdamu odreči nastopu na teh svetovnih sportnih tekmah — iz razlogov profesionalizma. Enaka usoda je zadela tenis, ki ga že od l. 1924 ni več na olimpiadi. Boksarji (amaterji) se urijo na olimpiadah že od l. 1904; nekako slično se drži tudi sabljanje, ki je zdaj zastopano v vseh disciplinah. L. 1912 so Švedci uvedli moderni petboj, ki je odslej stalno na programu; seveda sprva v tej disciplini lahke atletike žilavi severnjaki niso imeli tekmecev. Nekatere sportne panoge (golf, hockey, polo na konju itd.) so bile zastopane le na onih olimpiadah, ki so se vršile v krajih, kjer so te sportne igre zelo udomačene. V splošnem se lahko trdi, da so bile prav podlaga na vsaki olimpiadi lahkoatletске discipline, ki so najbolj neposredna in značilna dedščina starih grških olimpiad.

Amerika, ki je letos prevzela težko nalogo organiziranja svetovne sportne manifestacije, se je odlično pripravila. Višek med pripravami, ki bodo morale presenetiti gledalca in sportnika, je dosegla Amerika s postavitvijo velikega olimpijskega stadiona v Los Angelesu, ki ima za 125.000 oseb prostora na sedežih. Stadion ni sicer popolnoma nov in je bil za olimpiado samo potrebno povečan; dokaz, da ustreza vsem modernim zahtevam, je dejstvo, da je samo njegova adaptacija stala 2 milijona dolar-

jev. Za morebitne nočne prireditve je napeljana električna razsvetljava, in sicer v množini, ki bi zadostovala za razsvetljenje mesta s 15.000 prebivalci. Za poročevalsko službo je pripravljenih 300 brzojavnih aparatov. Prireditveni odbor je mislil na vse morebitnosti in je na glavni tribuni uredil vse kar najbolj smotreno.

V tako zvanem olimpijskem parku, prav za velikim stadionom, je zgrajen tudi poseben plavalni stadion za tekmovanja v plavanju in skokih. Ta stadion ima dve tribuni za 10.000 gledalcev. Zgradba je najmodernejša; stala je četrto milijona dolarjev in je po svoji vnanosti druga najlepša v Zedinjenih državah. Plavalniščice ima olimpijske obsege (50 m dolžine in 20 m širine ter od 1,5 do 5 m globine) ter bo napolnjeno s filtrirano in čisto vodo, ki jo uživa prebivalstvo v Los Angelesu. Proge v bazenu se dajo za nočna tekmovanja razsvetliti.

Na Baldwinovih višinah, približno četrto ure od olimpijskega parka in 25 minut od središča mesta je olimpijski odbor postavil tekmovalcem miniaturno mesto, tako zvano olimpijsko vas. Nad vhodom v vas plapolja olimpijska zastava s petimi krogi. Na obeh straneh vhoda stoje številna upravna poslopja, uradi za delegacije in veliko poštno poslopje. Nato pride na sto-

tine malih hišic za tekmovalce, vmes pa kuhinje, jedilnice, bolnice, kopalnice itd. Koliko so prireditelji žrtvovali za nastanitev olimpijskih tekmovalcev, se da sklepati že iz tega, da so v tej olimpijski vasi zgradili 550 hiš za aktivne sportnike, 8 km ceste in 12 km vodovoda. Vsaka hišica je določena za štiri atlete, in sicer le za moške, ker bodo ženske udeleženke stanovale skupno v Chapmanovem hotelu v mestu. V hišicah sta po dve sobi, ki ju loči kopalnica s prhami. Razumljivo, da je oprema vsake sobe najbolj primerna in seveda nad vse higienična. V vsakem oziru vzgledno so urejene kuhinje in jedilnice, in sicer ločeno za vsak narod. V kuhinjo ozir. jedilnico ne sme nihče razen članov ekipe; njihov vodja ima v olimpijski vasi svoj urad, odkoder je telefonično zvezan s svojimi atleti. Prav tako vzorno je seveda poskrbljeno tudi za zdravstveno in poizvedovalno službo.

V Kaliforniji so se zbrali najboljši sportniki vsega sveta, da po štiriletnem odmoru spet pokažejo svetu uspehe svojega dela in manifestirajo za zmago velike sportne misli, ki ne krepi samo duha in telo, temveč zblizuje in združuje tudi narode v plemeniti borbi za zmago odločnosti in volje!

STADION V LOS ANGELESU

Masarykovo svarilo mladini

V Brnu se je vršil XI. mednarodni dijaški kongres, ki so se ga udeležili zastopniki vseh evropskih držav, kakor tudi ameriških Zedinjenih držav, Kanade, Avstralije, Južne Afrike in Turčije. Kongres je bil odprt s poslanico predsednika T. G. Masaryka, ki je med drugim sporočil učeci se mladini naslednje:

Inteligenca tudi na političnem polju ne uživa danes velikega spoštovanja, ker le prerada zapade splošnemu političnemu diletantizmu. Lahko je v politiki operirati z velikimi gesli in programi, toda težko je svetovati, kako naj se reči spremene.

Ne pravim, da bi inteligenca danes ne smela imeti političnega navdušenja, temveč pravim, da mora mladina tudi politično misliti. Prava znanost ne uduši pravega čuvstva in pravega navdušenja in politika je znanost. Kakor slišim, trpe mnogi dijaki v današnjem času na pomanjkanju in posta-

jajo desperaderji, ki iščejo svojo rešitev v radikalizmu. Toda reči se morejo spremeniti samo z razumom in delom. Ne morem se spuščati v analizo povojnega časa, toda reči stoje slabo in zato moramo še bolj misliti. Mlad dijak hitro zagreši kakšno neumnost ali oslarijo, posebno če vidi tako številne vzglede na gospodih očeti.

Pazite, da ne boste storili česa nečastnega in nizkotnega! Če že mora biti politika, potem naj bo umna in častna politika.

ANEKDOTE

Victor Hugo je odšel na premiero slabe drame nekega svojega tovariša pisatelja z namenom, da jo izžvižga. Toda predstava je potekla brez motnje.

»Mož je bil bolj zvit od mene,« je dejal slavni pisatelj, ko so ga prijatelji vprašali, zakaj ni držal svoje besede. »Kako pa naj žvižgam, ko sem moral neprestano zehati!«

Selitev ptic in mesečina

Skrivnostni pojavi ptičje selitve so dali različnim znanstvenikom pobudo za raziskavanja vzrokov selitve. Posebno pozornost je vzbudila spremenljivost časa glavne selitve, kar da kakšno leto kar tedne razlike. Vveruenoslovci so skušali te spremembe naprtili vremenskim prilikam ob času selitve. Dunajski znanstvenik Dörr pa spravlja ta pojav v zvezo z različnimi luninimi izpremembami, ker potuje več kakor polovica ptic selivk ponoči. To pcdmčno je podprl Dörr znanstveno z mnogimi opazovanji. Za potovanje šljuk (šnefov) je zanimiv star lovski rek:

Oculi — so že prišli,
Laetare — se jih kar tare,
Judica — še najdeš dva
Palmarum — tralarum!

Štiri zadnje postne nedelje, ki jih naziva cerkev oculi, laetare judica in palmarum, so navezane na zelo spremenljivo velikonočno nedeljo. Ker pa je ta odvisna od neposredno pred njo nastopivšega ščipa, je pričakoval Dörr skladnost prihoda šljuk s koledarsko določenimi roki ljudskega lovskega reka in je res našel, da drži ta rek v 75 odstotkih vseh opazovanih selilnih časov. Isti znanstvenik je dognal, da se držijo tudi lastovica prvokrat zakuka o šči in da celo kukavica prvokrat zakuka o ščipu. Dörr sklepa iz svojih opazovanj, da zavisi selitev ptic v prvi vrsti od mesečine in šele v drugi od bioloških in vremenskih vplivov, kar je prav verjetno, saj ima mesec vpliv na vreme, rastline, in mnogokrat tudi na ljudi. — (ké).

JAPONSKA V SLIKI IN BESEDI

Leta 1909. je popularnega japonskega državnika princa Ita umoril v Harbinu neki korejski patriot, ki je želel maščevati krivice, ki so jih Japonci prizadeli njegovim rojakom. Korejska neodvisnost je bila tedaj odpravljena, dežela je bila formalno anektirana od Japoncev leta 1910 in dobila je novo ime Chosen.

TRIMINUTE POTOVANJA

Sudan

Iskajoč zmerom novih zanimivih pokrajin, so začeli turisti že pred leti potovati po severni in južni Afriki. Potovanje v Egipt že dolgo ni nič novega, zato pa prodirajo tujci zdaj navzgor ob Nilu in ob-

Iskujejo Sudan. Ta nelzmerni zemeljski pas je posebno privlačen za raziskovalce.

Prostranost Sudana si lahko ponazirš samo s karto v roki, kjer opaziš, da meji na severu na Egipt, na vzhodu na Rdeče morje in Abesinijo, na jugu pa so mu meje Kenya, Uganda, Belgijski Kongo, in na zapadu francoska ekvatorialna Afrika. To je nad milijon kvadratnih milj zemlje. Največja razdalja od severa proti jugu znaša 1800 milj, od vzhoda proti zapadu se pa menjava med 500 in 1000 miljami. Večinoma je puščava, ki so jo nekoč trudoma merile karavane faraonov, dčim je za današnjega turista igrača priti od Kaira do Kapskega mesta.

Evropa je postala pozorna na Sudan šele takrat, ko so začeli iskati izvire Nila. Okrog 1820 so začeli sami Egipčani raziskovati in kolonizirati severni del tega puščavskega ozemlja. Ali spčetka je šlo zelo počasi, ker so neprestane vojne, vstaje in druge nadloge, ki jih spremlja, močno ovirale delo. Napredek se pa vzlic temu ni dal odriniti in zdaj je v Sudanu že na tisoče milj železnic, dva in pol tisoča za plovbo reguliranih rek in prekopov. Kjer je bila prej puščava, prebivajo zdaj civilizirani ljudje, ki jim je za izobrazbo na razpolago na stotine šol.

Z zgraditvijo Sennarskega jezua se je iznova pridobilo nad 200 kvadratnih kilometrov plodne zemlje za bombaževe nasade.

V severnem delu Sudana so nekatera mesta, ki so igrala pomembno vlogo v zgodovini. Tu sta Omdurman in Kartum, s spomini na vstajo Mahdijecev 1881. Kartum je še zdaj mesto, kjer se človek rad pomudi. Blesteče vodcve Sinjega in Belega Nila pa puščava s hladečimi vetrovi od severa, mu ustvarjajo prav zdravo podnebje. Onkraj Nila na puščavski ravnini Kereri pa leži Omdurman, ki je s svojimi 100.000 prebivalci največje domačinsko mesto v Afriki. Tu najdeš zbrana vsa plemena črncev in zanje so prirerene tudi vse raprave. V bazarjih delajo obrtniki vsega črnega kontinenta in prodajajo neverjetno pestro robo. Med zgradbami je vredna ogleda samo mošeja, sredi mesta pa razvaline Mahdijevega groba.

Lep izlet je iz Kartuma s parnikom po Belem Nilu do Kosti, odtod pa z avtom do Sennarskega jezua in v Geszeri. Tukaj vidiš toliko različnih vrst ptic kakor nikjer drugod. Na blatnih sipinah in peščinah se povsod pokojno senčijo krokodili.

Vsa mesta in sela, ki jih spoznavaš, pa leže samo ob severni meji Sudana. Od tod proti jugu se v nedogled razprostira sama puščava, kjer prebivajo mnoga še popolnoma primitivna plemena in še bolj južno se šele pričejajo pragzdovi, v katerih vlada še malce ugašajoče afriške romantike.

Najhitrejši abesinski dirkač

Bežeč noj je najhitrejše dvonogo bitje. Pravijo, na znaša njegova začetna hitrost 60 km na uro in to ni čudno, saj mu dolžina nog omogoča korake po 6 do 8 m. Skoraj nemogoče je ujeti bežečega noja, celo z najbolj spočitim konjem.

Zgodba, da vitka noj glavo v pesek, da se skrije pred nevarnostjo, je zastarela pravljica. Večina njegovih naravnih sovražnikov ga nikakor ne doteče. Te ogromne ptice zrasedo v višino na 2 do 3 m in tehtajo do 40 funtov. V Abesiniji živijo še divje in so naslikane na poštni znamki, ki jo je ta država izdala l. 1926.

SAHI

Igra damskih kmetov

Igrana v Amsterdamu 25. marca 1932

Beli: Flohr

1. d2—d4
2. c2—c4
3. Sg1—f3
4. Sb1—c3
5. Lc1—g5
6. c4×d5

Črni: Dr. Euwe

- d7—d5
- c7—c6
- Sg8—f6
- e7—e6
- Sb8—d7

Po tej poenostavljeni akciji črni ne more tako lahko operirati s konjem d7, zato pa ima odprto e-linijo in tekaško diagonalo. Toda beli se je hotel izogniti že dovoljkrat ponovljeni varianti 6. e3, Le7, 7. Ld3, dc 8. L:c4, Sd 5.

6. . . .
7. e2—e3
8. Lf1—d3
9. Dd1—c2
10. 0—0
11. Sf3—e5

- c6×d5
- Lf8—c7
- 0—0
- Tf8—e8
- Sd7—f8
- Sf6—g4

Dobra poteza.

12. Lg5×e7
13. Se5×g4
14. Tf1—e1
15. Sc3—e2
16. Se2—g3
17. Ld3—f5

- Dd8×e7
- Lc8×g4
- Ta8—d8
- Td8—d6
- Td6—h6

Prehitel napad z Dh4

17. . . .
18. Lf5×g4
19. h2—h3
20. h2—b4
21. Ta1—b1

- De7—g5
- Dg5×g4
- Dg4—d7
- Sf8—e6
- Se6—c7

Odpoveduje se dvomljivemu napadu 21. Sg5, da zadrži iz te postojanke b5. Če bi le ostal zvest tej taktiki.

22. a2—a4
23. Sg3—f1
24. Sf1—h2
25. Sh2—f3

- a7—a6
- Te8—e7
- Th6—c6

Manevri konja so v tej igri velike važnosti. Z možnostjo, da na e5 zasede važno predpostojanko, prepreči napadalne šanse za ofenzivo kmeta f7—f5 in g7—g5 in si istočasno obdrži diversio via d2 in b3 na e5.

25. . . .
26. Sf3—d2
27. Sd2—b3
28. Sb3—c5
29. Tel—c1
30. Sc5—d3

- f7—f6
- Te7—e8
- Te6—e7
- Dd7—c8
- Te8—d8
- Dc8—b8

Grozilo je 31. b5,

31. Sd3—f4

- Sc7—e6

S tem je nenadoma opustil skrbno zgrajeno obrambo damskega krila. Beli sedaj prodre in črni se znajde kmalu z dvema slabima kmetoma.

32. Sf4×e6
33. b4—b5

- Te7 : e6
- a6×b5

34. a4×b5
35. Tb1×b5
36. Dc2—b3
37. Tel—b1

- c6×b5
- b7—b6
- Db8—d6
- Td8—d7

Eden od kmetov mora pasti. Flohr je kljub mladosti prvovrsten tehnik in mu izvedba take končnice ne dela prav nobenih naporov.

38. Tb5×b6
39. Db3×b6
40. Tb1×b6
41. Kgl—h2
42. Kh2—g3
43. Kg3—f4

- Dd6×b6
- Te6×b6
- Kg8—f7
- Kf7—e7
- Td7—a7
- g7—g6

Tukaj poteza Ta2 ne bi dosti pomagala. Za 44. Tb7+, Kf8, 45. Kg3 bi bil črni stolp zaradi grožnje Td7 vezan na kmeta d5 in beli koraka z f3 in e4.

44. g2—g4
45. Tb6—b7+
46. Kf4—f3

- Ta7—a2
- Kc7—e6

Črni kapitulira. H=kmeta ni več mogoče rešiti.

Rešitev problema 6

1. h6—h7+! (Namen žrtvovanja tega kmeta postane jasen pri 3. potezu.) Kg8:h7, 2. Le8—a4, Tb8:b2+, 3. La4—c2+! Črni stolp se ne more več vrniti na B8, Tb2: c2+, 4. Kg2—f3 in črni ne more več zadržati kmeta e7.

Rešitev problema 7

1. Se5—f3!, c6—c5(a) 2. Tg5—d5! 3. Sg5×, 1... Sb1—d2 (b) 2. Sf3—e1 3. Lg2×, 1... Sg8—f6 (c) 2. Tg5—h5! Črni ne more parirati dvojno ogroženje Sg5× in Th4×, 1... Th3—d3 (d) 2. Tg5—c5! Tlhi drugi potezi in večkratna izločitev črnih tekačev podeljujejo temu problemu zelo veliko vrednost.

H. Kelp: HOLANDSKA POKRAJINA (lesorez)

uspešnejša žena. Malo je namreč moških, ki bi se ne upali zavesti, da jih prekaša žena.

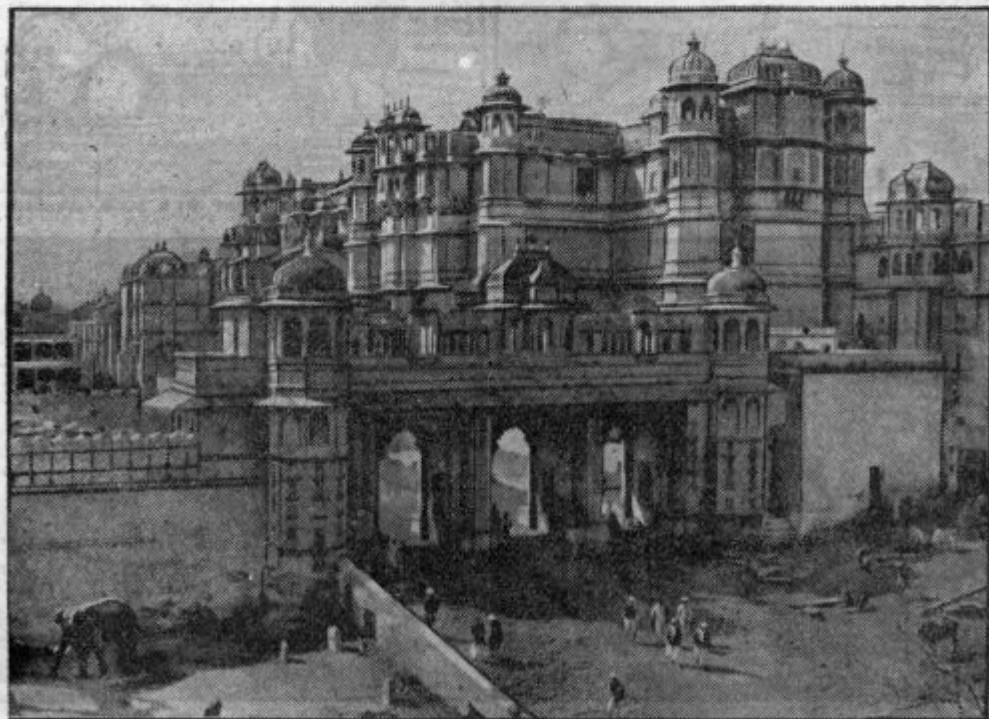
Najboljši so po splicni sodbi oni zakoni, kjer delata mož in žena, toda v raznih strokah, kar izključuje, da bi se razvijala kakršnakoli »poklicna« ljubosumnost. Posledica socialne in gospodarske krize je pač ta, da je postalo življenje težje in da možu ni do sklepanja zakonske skupnosti. Za družico si mora vzeti popolno ženako, ne nezkušenega dekleta, čeprav mu je slednja izven zakona bolj privlačna. Prav iz tega vzroka pa se polagoma izgubljajo navade in običaji vojne in prve poveljne dobe. Dekleta srednjih stanov teh svobod ne izrabljajo več in se ne smatrajo več za revolucionarne ideale, ki bi bili vredni kakršnihkoli žrtv. Življenje je težje, bodočnost negotova in strah pred samotnim življenjem večji kot v času konjunktura. Dekletom se je pričelo bistriti v glavi; danes ne iščejo več sreče v svoji ljubezni. Njihova nedotaknjenost se zopet ceni drago kot prej. Družinsko življenje se spet vrača v normalne razmere.

Ta poživitev družinskega življenja je dalekosežen moralni pojav, ki napoveduje skorajšnje uravnovešanje in zopetno ureditev socialnih pogojev. Po vojni in revolucijah sta življenje v družinah in morala sploh propadli. Prav tako je bilo v času

francoske revolucije in prvega cesarstva, toda po pomirjenju razmer se je zopet učvrstila morala in je zopet oživila družina. Takšna reakcija je dobra. Žena naj dela, toda naj ne bo odvisna od moža, ker se ji zdi, da je tedaj svobodnejša in močnejša. Pri tem pa mora ženska tudi razmišljati, opazovati življenje stvarno in računati s tem, da je bodočnost v oblakih. Končno tudi to ne more škoditi velikemu cilju, za katerega sta se oba spola borila včeraj in se bosta borila tudi v bodoče — za srečo — ki je pač večni ideal ubogega človeka. — Marcel Prévost.

Razmah avtomobilskih cest

Ko je nameraval Ford sodelovati pri izgradnji ruske avtomobilske industrije, so mu zaupniki odsvetovali, češ da je cestno omrežje na Ruskem majhno in v skrajno slabem stanju. Ford je baje pri tisti priliki odgovoril, da bodo z avtomobilom prišle tudi ceste. Imel je prav, zakaj njegov optimizem se je popolnoma potrdil n. pr. na Kitajskem. Pred letom 1921 je imela Kitajska komaj 160 km izvenmestnih cest, po katerih so lahko vozili avtomobili, danes pa meri za motorni promet sposobno cestno omrežje Kitajske že 48.000 km.

Palača UDAIPURSKEGA MAHARADŽE (Indija)

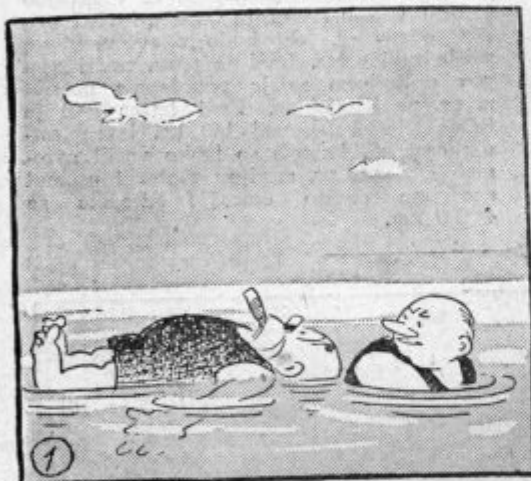
HUMOR

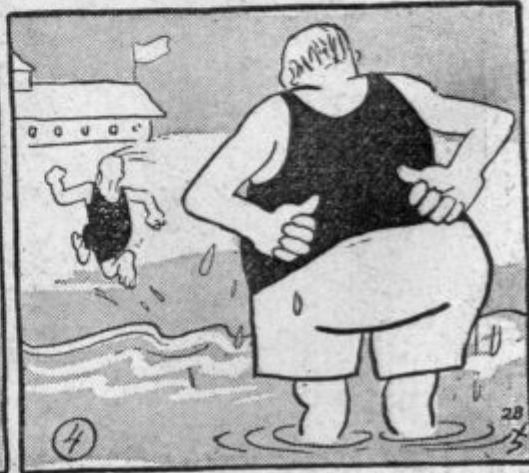
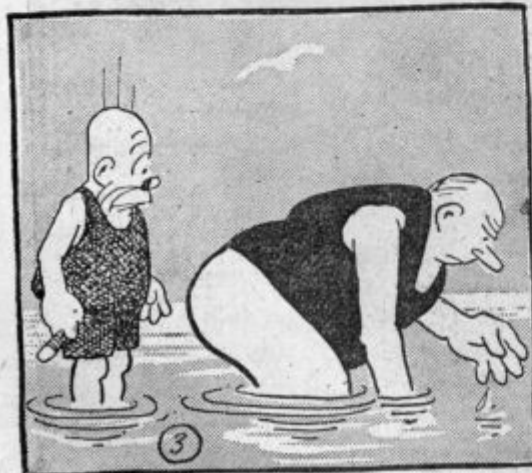
Tako se je začelo ...
 »Adam povej, kako mi pristoja ta kača?«
 (»Söndagsnisse«)

»Nikoli nisi zadovoljen! Kaj pa ti spet manjka?«
 »Tramvaj za povratek!«
 (»Journal«)

COPYRIGHT P. B. BOX 6. COPENHAGEN

Adamson ni poznal svojega nasprotnika

(C) 1954 ADAMSON & ADAMSON, COPENHAGEN

— A, to je tisti, ki ste mu napisali posmrtnico?

— Kaj to; Ampak tisti je! Tisti! je poudaril profesor.

Kipar ni izdal niti malo svoje zadrege. Z mirnim glasom je vprašal:

— Ali je bil oženjen?

— Bil? Je! Saj zdaj je živ!

— Ali je bil mar kdaj mrtev? se je pošalil Gruden.

— Ko ste pa vprašali, če je bil. Njegovo ženo vendar poznate!

— Že mogoče.

Jalen je strmel v njegov nepremični obraz.

— Če se ne motim, je to tisti, ki ste stanovali vi pri njegovi vdovi, je izrekel nerodno kipar in pristavil: No, da! Pri njegovi ženi, mislim.

Profesor je nervozno iztegnil roko.

— Le nič ne izbirajte besed, je rekel skoraj nejevoljno. Poznam vas kot človeka, ki se ne druži s filistri. Zato mislim, da lahko govorite z menoj brez meščanskega besedičenja.

Kipar je sprejel te poučne besede, ne da bi bil čutil njih osti.

— Ne vsiljujem vam svojih mnenj, je nadaljeval profesor, te navade nimam. Upam, da ste me razumeli prav, kajti odkrito priznam, da se čudim vaši ne ravno rahločutni opazki.

Šele zdaj je pomislil kipar, da je nemara užalil Jalna, ko je bil omenil njegovo bivanje pri Albini.

— Morate pač oprostiti, če sem se izrazil na način, ki se vam ne zdi pravilen ali primeren. Besede, ki sem jih izrekel, niso prikrivale nikakega stranskega namena, je dejal mirno ter se skušal otresti spomina na Albinino pripovedovanje o njegovi nežnosti nasproti nji, dokler ga ni zavrnila.

Profesor ni mogel utajiti svojega vznemirjenja. S kretnjami, ki so razodevale nemir, je zvijal cigareto in govoril:

— V mestu je preveč ljudi, da bi mogel človek hoditi okoli, ne da bi mu kdo stopil na njegovo senco —

— Da ne bo praznega ali meščanskega besedičenja, ga je prekinil kipar, izjavljam, da se nisem nikoli dotaknil niti roba vaše sence. Vsaj hote ne, gospod profesor!

Obraz mu je bil prav tako resen, kakor glas, s katerim je zavrnil Jalnove očitke.

— Pustite profesorja! Tu sem gost kakor vsi drugi! je hitro odvrnil Jalen, ki se mu je zdajci ustavil pogled v smeri proti vratom.

— Strela! je naglo vstal. Tu je!

Začuden se je ozrl kipar in videl, kako prihaja bliže nepoznan gospod s pristriženo brado, v suknji nenavadnega kroja.

— Prepozno! se je sesedel profesor na stol. On je!

— Kdo? je komaj še utegnil vprašati kipar, ko se je približal mizici gospod, ki ga ni poznal.

— Ali motim? je spregovoril s trudnim naklonom gospod z brado.

Profesorjeva zadrega je bila očitna. Namestu odgovora je s cigareto v ustih neprijazno odkimal ter segel z desnico okoli stebra.

Kiparju je bilo neznosno. Vstal je in rekel:

— Jaz moram itak iti.

— Zaradi mene? ga je ostro pogledal gospod z brado.

Jalen se je zdajci dvignil in s skoraj tresočim glasom predstavil kiparju tujca:

— Gospod arhitekt Romih.

Kipar se je zdrnil, vendar mu je odločno segel v roko.

— Gospod Gruđen, kipar! ga je predstavil Jalen.

— Čast mi je poznati vas, je rekel Romih s hripastim glasom.

— Prisedi k nama, če ti je ljubo, je dejal Jalen ter se oziral po okolici.

— Oprostite, gospod arhitekt, ampak res moram iti, je odprl kipar listnico.

— Kam se vam pa mahoma tako mudi? ga je okrenil profesor in se obrnil k Romihu: Pravkar sva govorila o tebi.

— O meni? je razširil Romih oči v kiparja.

— Da. Gospod profesor mi je pokazal v Glasniku zanimivo vest o vas, je kolikor moči ljubeznivo vrnil kipar Jalnu njegov neljubeznivi krc.

— Zanimivo, menite? se je silil Romih na smeh ter se s strani ozrl po Jalnu.

— Sedimo tu v ložo! Gospod Gruđen bo pač odgodil svojo nujnost, je pokazal profesor proti prazni loži.

— Ne bi se rad zameril gospodu že v prvem trenutku, je dejal Romih.

— Nikakor, gospod arhitekt, se je nasmehnil kipar. Nasprotno. Zelo me veseli. Sedimo torej! Moj vlak je še daleč! se je pošalil.

Sedli so v ložo. Prvi je spregovoril kipar:

— Slišal sem že o vas, gospod arhitekt.

— Marsikaj se sliši, je mrtvo zamahnil Romih in spet pogledal Jalna, ki mu je hitro odmaknil oči.

Kipar je videl na njegovem obrazu, da ga mora mučiti nekaj, kar hoče prikriti svetu.

Jalen je povetil roki in rekel:

— Je pač tako.

— Kako meniš? je vprašal Romih.

— Svet je svet! je odvrnil malomarno Jalen.

Romih je namrgodil čelo in molčal.

Vsi trije so čutili nestrpno napetost. Posebno kipar, ki je bil opazil mrke poteze na Romihovih licih.

Nazadnje je spet spregovoril kipar:

— Nedvomno ste morali mnogo pretrpeti?

— Ne preveč! se je naslonil Romih nazaj in čakal, kaj poreče Jalen.

Profesor je še zmerom v zadregi dejal:

— Saj njemu ni do tega, da bi ga kdo pomiloval!

Romihu so se oči čudno razširile. Trdo je položil roko na mizo in rekel:

— Nikar me ne osmeši pred gospodom!

— Ne, ne, gospod arhitekt! je hitel kipar. Gospod profesor danes ni pri volji.

Osupel se je ozrl Romih na Jalna, ki si je z nemirnimi prsti gladil kolena.

— Res, res! je pritrdil Gruden.

— Menda ne zaradi mene? se je okrenil Romih k njemu.

Jalnu je bilo težko ohraniti vnanji mir. Prisiljeno se je zasmel:

— O, Ferdo, kako si čuden! Kdo naj bo v teh mrtvih dneh dobre volje!

Romihu so se polnila senca s krvjo in le s silnim naponom je dušil svoja razvneta čuvstva.

Jalen ga ni hotel pogledati. Bil je preverjen, da ne prenese razdvojujočega pogleda njegovih navidezno tako sihravih oči.

— Vidva pa si nista preveč tuja — — domnevam, je iznenada rekel kipar, ki je vedel za njuno prijateljstvo in tovarištvo in ki ga je mučilo to svinčeno vzdušje.

Jalnove oči so se pri teh besedah hipoma ozrle proti stropu, Romih pa je neodločno nagnil glavo nazaj.

Kipar je pričakoval, da se vsak hip pokaže, kaj je med njima, pa je videl na licih obeh samo trmast izraz.

Slednjič je Jalen mrdnil z nosom in rekel:

— Kako pa kaj — —

— Pusti stvari, ki ne zanimajo gospoda! mu je presekal Romih stavek in obrnjen proti kiparju dejal z glasom, ki je pričal, da misli iskreno: Vi se dolgočasite? Skoraj mi je žal, da niste šli po svojih opravkih.

Kipar in Jalen sta se spogledala. Čutila sta, da je eden izmed njih preveč v tem nepravem času.

— Jaz se ne dolgočasim nikoli, je odgovoril kipar z nasmeškom okoli usten. Prijetno mi pa ni, ker menim, da vaju moja prisotnost moti.

V tem trenutku je zahreščalo iz zvočnika pri vratih. Kakor bolešno vzdihovanje pijanca v daljavi.

Romihov obraz se je nervozno skremžil in obrvi so se mu tresle.

— Strašno! je pripomnil kipar in poklical natakarka, toda zvočnik je med tem že utihnil.

— Vem, vem! se je smejal natakarka. Saj ne bo več. Samo za poskušnjo.

— Veliko črno! je sunil Romih z roko proti natakarku.

— Turško?

— Kakršnokoli! In cigarete!

— Izvolite, prosim! je ponudil Gruden svojo dozo, ki jo je bil skoraj istočasno odmaknil in jo spet položil predenj. Kakor v vročici se je obrnil tako, da mu Romih ni mogel videti obraza.

Romih si je vzela cigareto. Že se je bil zahvalil in je hotel zapreti dozo, ko je zdajci zapičil svoj pogled na vrezane črke v dozi. Srd in bolečina sta ga obšla. S

prstov mu je padla cigareta, kot da mu je umrla roka. Nepremično je buljil v dozo in se nato počasi, kakor da ga kdo stiska za vrat, okrenil proti Jalnu. Njegov pogled je bil strmeč in čudno vsiljiv.

Profesorja, ki je videl vse to, je prešinila hladna misel. Z leno kretnjo je vzel dozo v roko in čital: ALBINA — EDINA — ZA DINA. Oči so mu zablestele v senci pritajenega gneva in temna slutnja se je v hipu razjasnila. Misli si je: Zdaj bo dognano. Toda molčal je. Lica so mu bila bleda in prepadena, vendar je znal zastreti svojo bol in svojo jezo.

In kot da ve njegove misli, je Romih prijel dozo in jo rahlo položil pred kiparja. Z glasom, čigar prijaznost je temnila samo njegova hripavost, je rekel: Hvala, gospod.

— Prosim, prosim! je dejal zveneče Gruden. Za trenutek, prosim. Kličejo me k telefonu. Takoj pridem. In že je odhitel.

— Kaj praviš? se je dotaknil Romih profesorjeve rame.

— Ne bodi tako tenkočuten! Koliko Robertov in Ferdov je na svetu! In Albin tudi! Še jaz jih poznam nekaj, mu je profesor z nasmehom prižgal cigareto, v srcu pa je čutil, kako živo ga je zadelo to odkritje.

— Prijatelj, hitro! Povej iskreno: Ali se poznata? Ali — —

— On in tvoja žena? Mislim, da ne.

— Misliš, samo misliš!

Romih je nestrpno mencial z dlanmi.

— Priseči ne morem, to je res. To je pa tudi vse.

— Kaj vse? Torej obstoja možnost — — In ta telefon? Vse to ni slučaj! je kipel iz njega.

— Ne prenašli se! — — Tiho! Je že tu!

Kipar, ki ga je bila urna domisilca, da mora k telefonu, rešila iz prve silne zadrege, se je vrnil vedrega obraza. Brezbrižno je vtaknil cigaretno dozo v žep in rekel:

— Človek nima nikoli miru.

— Sestanek, kaj? se je zasmel Jalen.

Romiha je pograbilo, da bi vprašal kar naravnost, pa je stisnil zobe. Njegove oči so s srdito ostrostjo motrile kiparja, ki je strahovito mirno odgovoril:

— Sestanek, da! Z mrličem! Pa še s kakšnim!

Romih je postal kar trd ob teh besedah. Od osuplosti in studa. Oči so mu padle globoko pod čelo.

— Ne razumem vas, je dejal profesor. Tudi njemu so obvisle oči v globini. Kipar je videl njuno zmedo. Odgovoril je:

— Če bo šlo tako naprej, bomo kmalu v isti vrsti z uslužbenci pogrebnega zavoda.

— Kdo? Zakaj? sta vprašala skoraj obenem oba.

— Kako? Govorite vendar jasno! je zagodrnjal Jalen in ne da bi čakal na odgovor, je hitro dodal: Kaj pa imate vi opraviti z mrličiči?